

ระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษ : ศึกษาการระวางโทษหนักเบา
ตามหลักความได้สัดส่วนโดยการแบ่งชั้นของโทษ
THE PUNISHMENT CLASSIFICATION SYSTEM: A STUDY OF SCALING
AND PROPORTIONALITY OF CRIMINAL PUNISHMENT

เจนจิรา เชี่ยวชาญวิศวกิจ

Janejira Chiowchanwisawakid

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : janejira.ck@gmail.com

Graduate student of Master of Laws Program in Criminal Law

Faculty of Law, Thammasat University Email address: janejira.ck@gmail.com

Received : June 14, 2023

Revised : September 13, 2023

Accepted : October 6, 2023

บทคัดย่อ

ระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษ คือ ระบบที่จัดเรียงความผิดตามระดับความหนักเบาของโทษ โดยความผิดที่มีความรุนแรงของขนาดบทลงโทษเท่ากันจะอยู่ในชั้นของโทษเดียวกัน ส่วนความผิดที่มีความรุนแรงของขนาดบทลงโทษที่ต่างกันจะถูกจัดอยู่ต่างชั้นของโทษ การจัดลำดับชั้นของชั้นโทษจะแสดงให้เห็นถึงความได้สัดส่วนของความผิดและโทษอาญา ทั้งกรณีเปรียบเทียบระหว่างความผิดนั้นกับโทษที่ลงแก่ความผิด และกรณีเปรียบเทียบระวางโทษสำหรับความผิดนั้นกับความผิดอื่นที่อยู่ในชั้นโทษเดียวกันหรือต่างชั้น ดังนั้น บทความชิ้นนี้มุ่งหวังจะนำระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษมาปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักความได้สัดส่วน และหลักความได้สัดส่วน ซึ่งรวมทั้งแนวคิดที่เกี่ยวกับการพิจารณาความร้ายแรงของความผิด อีกทั้งมุ่งศึกษาการกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายอาญาต่างประเทศ และสภาพของลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญาของไทย ปัญหาในการระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนและปัญหาการกำหนดชั้นโทษในประเทศไทย รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้วิธีการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลทางเอกสาร จากหนังสือ วารสาร บทความทางวิชาการ ตำรา และเว็บไซต์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

จากการศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยมีปัญหาเกี่ยวกับ 1) การระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วน โดยพบปัญหาการระวางโทษจำคุกที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดและการระวางโทษจำคุกที่ไม่ได้สัดส่วนกับโทษปรับ 2) ปัญหาเกี่ยวกับระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษ ได้แก่ ไม่มีการจัดลำดับชั้นโทษอย่างชัดเจน ชั้นโทษที่มีอยู่มีความหลากหลาย กระจัดกระจายและไม่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน ชั้นของโทษทับซ้อนในความผิดที่มีความร้ายแรงแตกต่างกัน และที่สำคัญที่สุด คือ ประเทศไทยยังขาดหลักการและหลักเกณฑ์ในการกำหนดชั้นโทษ ทั้งนี้ ผู้เขียนจึงมีข้อสรุปจากปัญหาดังกล่าวและนำเสนอข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในบทความชิ้นต่อไป

คำสำคัญ

ลำดับชั้นโทษ, หลักความได้สัดส่วน, ความร้ายแรงของความผิด, ขนาดของบทลงโทษ

ABSTRACT

The punishment classification system is the system adopting the Proportionality Principle and classifies the crimes into classes and scales them according to the punishment severity. Those crimes having the same punishment severity will be classified into the same class, and, in the other hand, those crimes having the different punishment severity will be classified into the different class. The punishment classification will be systemized by the Proportionality Principle, which criminal punishment will be proportional comparing between the crime severity and criminal punishment severity, and remain proportional after comparing punishment severity for other crimes in the same class and scale. Therefore, this article intends to adjust the punishment classification system to the Thailand Penal Code in order to serve the Proportionality Principle. The purposes of this article are to study: 1) fundamental theories in relation to the Proportionality Principle, the theories and concepts of the Proportionality Principle, including the concepts of determining and measuring the seriousness or the severity of crimes; 2) the punishment classification system in France, England, and current condition of punishment classification in Thailand; and 3) problems and guidelines for solving disproportional determination of criminal punishment and punishment classification in Thailand.

Results were that Thailand Penal Code has these problems: 1) disproportionate severity of prison punishment compared to crime severity and disproportion of prison punishment and fines; and 2) problems in relation to classifying and scaling of criminal punishment caused by the absence of actual classification of criminal punishment in Thailand Penal Code, the lack of systemization, numerous numbers, and dispersion of the classification of punishment, the overlapped punishment classes for different crime severity, and the most critical cause is the paucity of rules and principles for the classifying and scaling of punishment in Thailand. Therefore, conclusions of the analysis of the aforementioned problems, together with proposed solutions will be offered further in this article.

Keywords

Punishment Classification, Proportionality Principle, Crime severity, Punishment Severity.

1. บทนำ

กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดความผิดและกำหนดโทษอาญาที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่ความผิดใดเป็นความผิดอาญาจะต้องมีบทลงโทษกำหนดแก่ความผิดนั้นเสมอ โดยประเภทของโทษอาญาตามกฎหมายอาญาของไทยมีด้วยกัน 5 ประเภท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18¹ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ทั้งนี้จุดมุ่งหมายของกฎหมายอาญานั้นมีไว้เพื่อผดุงความยุติธรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการตอบแทนการกระทำผิดที่กฎหมายอาญากำหนดไว้ให้เป็นความผิดอาญาด้วยการลงโทษทางอาญา ดังนั้นหลักการที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาว่ากำหนดระวางโทษหนักเบาเท่าใดจึงจะมีความเหมาะสมกับความผิดที่มีความร้ายแรงแตกต่างกันออกไป คือหลักสากลที่เรียกว่า “หลักความได้สัดส่วน” (Proportionality Principle) โดยการกำหนดระวางโทษสำหรับความผิดนั้นจะต้องพิจารณาดังนี้ 1) ความได้สัดส่วนระหว่างความร้ายแรงของฐานความผิดและความหนักเบาของบทลงโทษสำหรับความผิดนั้น ๆ และ 2) ความได้สัดส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างความร้ายแรงในบรรดาความผิดทั้งหลายที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมายอาญาและความหนักเบาของบทลงโทษสำหรับความผิดต่าง ๆ ดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ในกฎหมายอาญาต่างประเทศจึงมีการรวมและแบ่งกลุ่มความผิดตามความร้ายแรง และจัดลำดับชั้นของโทษที่ลงแก่ความผิดในกลุ่มความร้ายแรงที่แตกต่างกัน เพื่อให้การกำหนดระวางโทษนั้นเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน สม่่าเสมอ และสอดคล้องกัน

ทั้งนี้ ปัญหาที่พบจากการศึกษากฎหมายอาญาในประเทศไทย คือ หนึ่ง ไม่มีการบัญญัติถึงหลักความได้สัดส่วนเป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่ชัดเจนว่าประเทศไทยมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามหลักความได้สัดส่วนหรือไม่อย่างไร สอง ไม่มีการแบ่งประเภทความผิดตามความร้ายแรงที่ชัดเจน โดยในประมวลกฎหมายอาญามีการแบ่งประเภทความผิดออกเป็นสองภาค คือ ความผิดทั่วไป และความผิดลหุโทษเท่านั้น สาม ไม่มีการกำหนดลำดับชั้นโทษในระบบกฎหมายอาญาของประเทศไทย และไม่มีบทบัญญัติใดกล่าวถึงลำดับชั้นโทษเลย หากประสงค์จะศึกษาลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญาจะต้องนำเอาระวางโทษในความผิดแต่ละฐานมาจัดเรียงลำดับชั้นโทษเท่านั้น

ทั้งสามปัญหาข้างต้นนี้ส่งผลอย่างยิ่งต่อความยุติธรรมในการลงโทษผู้กระทำความผิด เห็นได้ชัดเจนจากตัวบทในประมวลกฎหมายอาญาที่มีปัญหา ตัวอย่างเช่น การกระทำผิดต่อเนื่องตัวร่างกายที่โดยตามหลักเหตุผลจะต้องมีความร้ายแรงมากกว่าการกระทำผิดต่อทรัพย์สินที่เป็นของนอกกาย แต่การกำหนดระวางโทษสำหรับความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334² มีความร้ายแรงกว่ากำหนดระวางโทษสำหรับความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295³ หรือกรณีเมื่อเปรียบเทียบความร้ายแรงของความผิดจากประเภทความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้ พบว่าความผิดอันยอมความได้ซึ่งตามหลักจะต้องมีความร้ายแรงน้อยกว่าความผิดอาญาแผ่นดิน แต่กลับมีกรณีที่กำหนดระวางโทษเท่ากันหรือระวางโทษหนักกว่าความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งต่อไปผู้เขียนจะได้นำเสนอในบทความนี้

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหลักความได้สัดส่วนและการกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายอาญาของประเทศไทย โดยผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักความได้สัดส่วนและการพิจารณาความร้ายแรงของความผิด ลักษณะและสภาพของการกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วน

¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้ (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ (5) ริบทรัพย์สิน”.

² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 บัญญัติว่า “ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท”.

³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 บัญญัติว่า “ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้นั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”.

และชั้นของโทษในประเทศไทย หลักเกณฑ์ในการกำหนดชั้นโทษ และแนวทางการแก้ไขปัญหาระวางโทษที่ไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนจากการไม่มีระบบกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายอาญาของประเทศไทย โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายอาญาต่างประเทศกับกฎหมายอาญาไทยเพื่อแสดงให้เห็นว่าเราจะสามารถพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอาญาของประเทศไทยอย่างไรให้มีความยุติธรรม เป็นระบบ และมีความทันสมัยเป็นสากล รวมทั้งมุ่งหมายแสดงตัวอย่างแนวทางให้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อแก้ไขระบบกฎหมายอาญาของไทยอย่างไรให้สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนต่อไปในอนาคต

บทความนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ หัวข้อที่ 1 แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักความได้สัดส่วน หัวข้อที่ 2 หลักความได้สัดส่วน หัวข้อที่ 3 การกำหนดลำดับชั้นโทษ หัวข้อที่ 4 บทวิเคราะห์สภาพในการกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนและปัญหาในการกำหนดชั้นโทษในประเทศไทย และ หัวข้อที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ โดยแต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังจะได้บรรยายต่อไป

2. แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับหลักความได้สัดส่วน

ภารกิจของกฎหมายอาญาในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและประคับประคองรักษาระดับศีลธรรมของสังคมก่อให้เกิดหน้าที่แก่ฝ่ายนิติบัญญัติในการกำหนดความผิดอาญาที่เหมาะสมและกำหนดโทษที่ชัดเจนแน่นอนและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด เนื่องจากโทษอาญากระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง โดยหลักความได้สัดส่วนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับแนวคิดในการกำหนดความผิดอาญา แนวคิดเกี่ยวกับโทษทางอาญา และทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา ดังนี้

2.1 แนวคิดในการกำหนดความผิดอาญา (Criminalization)

แนวคิดในการกำหนดความผิดอาญาที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อหลักความได้สัดส่วน ได้แก่ แนวคิดของ Cesare Beccaria⁴ ที่มองว่าอำนาจของรัฐในการกำหนดความผิดและโทษอาญาต้องมีอยู่อย่างจำกัดเท่าที่จำเป็น และแนวคิดการจำกัดขอบเขตการกำหนดความผิดอาญา 6 ประการของ Herbert L. Packer⁵ โดยในแนวคิดดังกล่าวทั้ง 6 ประการ แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับหลักความได้สัดส่วน คือ แนวคิดในการนำมาตรการทางอาญามาใช้เป็นมาตรการสุดท้ายในการควบคุมการกระทำผิด การกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาต้องปรากฏชัดเจนว่าไม่สามารถนำมาตรการอื่น เช่น มาตรการทางแพ่ง หรือมาตรการทางปกครองมาใช้ได้ ต้องใช้การลงโทษทางอาญาเท่านั้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับโทษทางอาญา

โทษในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยปรากฏอยู่ในมาตรา 18 วรรคหนึ่ง โดย “โทษ” หมายถึงสิ่งที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญา ซึ่งมีทั้งหมด 5 ประการ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ทรัพย์สิน ทั้งนี้ในเชิงวิชาการมีนักนิติศาสตร์หลายท่านได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของโทษซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ประการ⁶ คือ 1) ลักษณะภายนอกของโทษต้องเป็นผลร้ายที่ตอบแทนการกระทำผิดกฎหมายของผู้กระทำความผิด 2) ผู้ที่ลงโทษต้องมีอำนาจตามกฎหมาย ต้องมีวิธีพิจารณาและลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ และ 3) วัตถุประสงค์ของการลงโทษต้องเป็นการตอบแทนการกระทำผิดในลักษณะตำหนิว่ากระทำในสิ่งที่สังคม

⁴ Cesare Beccaria and Jeremy Parzen, *On Crimes and Punishments and Other Writings* (edited by Aaron Thomas, Luigi Ballerini, and Massimo Ciavolella, N.p., University of Toronto Press 2008) 1-160.

⁵ Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction*, (California, Stanford University Press, 1968) 1-385.

⁶ ณรงค์ ใจหาญ, *กฎหมายอาญา ว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย* (กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2543) 15; สหชนรัตน์ไพจิตร, ‘ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527) น.8.

เห็นไม่สมควร ทั้งนี้ ลักษณะทั้ง 3 ประการเป็นการมองการลงโทษตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามกฎหมายทดแทน

นอกจากโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 แล้ว ยังมีสภาพบังคับ มาตรการ และโทษอื่นนอกจากโทษทางอาญาที่สามารถนำมาใช้กับผู้กระทำความผิด ตามหลักการที่ว่า การลงโทษทางอาญาจะต้องเป็นมาตรการสุดท้ายในการลงโทษผู้กระทำความผิด ในปัจจุบัน สภาพบังคับ มาตรการ และโทษเหล่านี้มีทั้งหมด 5 ประเภท⁷ ได้แก่

- 1) มาตรการลงโทษทางแพ่ง (Civil Sanctions)⁸
- 2) โทษทางปกครอง (Administrative Sanctions)⁹ อยู่ในรูปแบบคำสั่งทางปกครอง ค่าปรับ หรือ มาตรการทางปกครอง ไม่ใช้กับความผิดที่เกี่ยวกับการฝ่าฝืนศีลธรรม¹⁰
- 3) ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) เป็นสภาพบังคับอื่นนอกเหนือจากค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และเพิ่มช่องทางในการกำหนดค่าเสียหายอื่นที่กฎหมายอาจครอบคลุมไม่ถึง¹¹
- 4) วิธีการเพื่อความปลอดภัย¹² เป็นมาตรการบังคับทางอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อให้สังคมปลอดภัยจากผู้กระทำความผิด¹³
- 5) มาตรการบังคับทางอาญาอื่น¹⁴

2.3 ทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา

การลงโทษในทางอาญาจะต้องมีวัตถุประสงค์เสมอ โดยสามารถแบ่งทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาออกได้เป็น 2 ทฤษฎีหลัก ได้แก่ ทฤษฎีทดแทน และทฤษฎีอรรถประโยชน์¹⁵

2.3.1 ทฤษฎีทดแทน (Retributive Theory)¹⁶

⁷ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2560) 480-484; ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, *หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา ภายใต้โครงการสนับสนุนสารสนเทศ เพื่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา* (กรุงเทพฯ, สถาบันพระปกเกล้า 2564) 74-83.

⁸ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2559 มาตรา 317/4 พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 มาตรา 98 มาตรการลงโทษทางแพ่ง ได้แก่ ค่าปรับทางแพ่ง ชดใช้เงินในจำนวนที่เท่ากับผลประโยชน์ที่ได้รับหรือพึงได้จากการกระทำความผิด ห้ามเข้าซื้อขายหลักทรัพย์หรือสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในระยะเวลาที่กำหนด ห้ามเป็นกรรมการ หรือผู้บริหารของบริษัทจดทะเบียนหรือบริษัทหลักทรัพย์ในระยะเวลาที่กำหนด และให้خذใช้ค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบให้กับสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์.

⁹ พระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. 2543 มาตรา 111 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเพื่อธุรกรรมในตลาดทุน พ.ศ. 2550 มาตรา 67 โทษทางปกครอง ได้แก่ ภาคทัณฑ์ ปรับทางปกครอง ดำเนินโดยเปิดเผยต่อสาธารณชน จำกัดการประกอบธุรกิจหรือการประกอบการ พักการประกอบธุรกิจที่ได้รับอนุญาต ที่ได้จดทะเบียน หรือที่ได้รับความเห็นชอบภายในระยะเวลาที่กำหนด และเพิกถอนใบอนุญาต การจดทะเบียน หรือการเห็นชอบ.

¹⁰ ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม (เชิงอรรถ 7) น.78.

¹¹ ประสิทธิ์ จงวิจิต, 'ค่าเสียหายเชิงลงโทษ' (ธันวาคม 2557) 70, 4 บทบัณฑิตย 4-5 <<http://digi.library.tu.ac.th/journal/0072/70-4-DEC-2557.pdf>> สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2565; ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม (เชิงอรรถ 7) น.79-80.

¹² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 ได้แก่ กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันทัณฑ์บน คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 162 ได้แก่ การพักใช้หรือถอนใบอนุญาตขับขี่.

¹³ คณิต ณ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (เชิงอรรถ 7) น.482-484; ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม (เชิงอรรถ 7) น.81-83.

¹⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 332 ได้แก่ การยึดหรือทำลายวัตถุ หรือส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท และการโฆษณาคำพิพากษาทั้งหมดหรือบางส่วนในหนังสือพิมพ์.

¹⁵ มนสิชา บุนนาค, 'การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2556) น.13-14; อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, *ทฤษฎีอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2556) น.40-41.

มองการลงโทษเป็นการทดแทนการกระทำผิด จึงประกอบด้วยเงื่อนไขหลัก 3 ประการ คือ

1) การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (vindication) ทั้งทดแทนแก่ผู้เสียหายและทดแทนแก่ความเสียหาย

2) การลงโทษต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (fairness) หมายความว่าบุคคลมีหน้าที่ต่อส่วนรวมในการเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย บุคคลที่ละเมิดกฎหมายต้องได้รับโทษเป็นการตอบแทน และความรุนแรงของโทษต้องเท่ากับความได้เปรียบหรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย

3) การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (proportionality punishment) และกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดนั้น

ลักษณะสำคัญของทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนประกอบไปด้วย 3 ลักษณะสำคัญเช่นกัน คือ

1) ผู้กระทำผิดโดยตรงหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเท่านั้นที่จะถูกลงโทษ (Distributive Retribution)

2) จำนวนโทษต้องเหมาะสมกับการกระทำผิด (Retaliatory Retribution)

3) จำนวนโทษต้องเหมาะสมกับความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้กระทำผิดก่อขึ้น

ส่วนปัญหาว่าอย่างไรจะได้สัดส่วนและเหมาะสม ความร้ายแรงหนักเบาของความผิดจะมีมาตรวัดอย่างไรจะกล่าวต่อไป

2.3.2 ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theories)¹⁷

ทฤษฎีอรรถประโยชน์มีแนวคิดเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับทฤษฎีการลงโทษในทางทดแทน โดยเป็นการมองการลงโทษโดยพิจารณาถึงอนาคต และมีแนวคิดว่าการลงโทษควรพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่ดีที่สุดที่จะเกิดหากมีการลงโทษ ทำให้ทฤษฎีอรรถประโยชน์มีจุดมุ่งหมายในการลงโทษ 3 ประการ คือ ช่มชู้หรือยับยั้ง (deterrence) แก้ไขและฟื้นฟู (reformative and rehabilitative effect) และตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิด (incapacitative effect)¹⁸ ส่งผลให้แนวทางการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นี้ให้น้ำหนักการลงโทษมากกว่าผลประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดจะได้รับจากการกระทำผิด มุ่งให้เกิดความกลัวแก่การลงโทษหรือกลัวว่าสังคมจะไม่ยอมรับเพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำผิด ทั้งนี้ทฤษฎีอรรถประโยชน์ยังมองการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล (individualization) เพื่อให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย และตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพื่อให้หมดความสามารถในการกระทำความผิด โทษที่ใช้สำหรับวิธีการนี้จึงมีความรุนแรง เช่น การประหารชีวิต การจำคุกตลอดชีวิต การเนรเทศ หรือจำคุกมีกำหนดเวลาจนกว่าจะมั่นใจว่าผู้กระทำผิดหมดความสามารถที่จะกระทำความผิดอีก การใช้ทฤษฎีอรรถประโยชน์ในการกำหนดบทลงโทษจึงให้ผลลัพธ์ในทางตรงกันข้ามกับหลักความได้สัดส่วน เนื่องจากโทษที่กำหนดจะมีขนาดรุนแรงมากกว่าความร้ายแรงของความผิดที่เป็นจริง

¹⁶ ณรงค์ ใจหาญ (เชิงอรรถ 6) น.20-23; อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, เพิ่งอ้าง น.82-88; สหชน รัตนไพจิตร (เชิงอรรถ 6) น.38-43.

¹⁷ Punishment - Theories of Punishment' (JRank) <http://law.jrank.org/pages/9576/Punishment-THEORIES-PUNISHMENT.html> สืบค้นเมื่อ 7 เมษายน 2564; ณรงค์ ใจหาญ (เชิงอรรถ 6) น.23-34.

¹⁸ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ (เชิงอรรถ 15) น.89-93.

3. หลักความได้สัดส่วน

หลักความได้สัดส่วนมีชื่อเรียกอีกประการว่า “หลักความพอสมควรแก่เหตุ” เป็นหลักการสำหรับรัฐหรือใช้อำนาจในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้มาตรการที่กระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ แต่ต้องก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนน้อยที่สุด¹⁹ เมื่อใช้ในการกำหนดระวางโทษในกฎหมายอาญา หมายความว่า การกำหนดระวางโทษต้องใช้หลักความได้สัดส่วนประเมินความเหมาะสมระหว่างความร้ายแรงของความผิดและความหนักเบาหรือขนาดของบทลงโทษ

3.1 องค์ประกอบของหลักความได้สัดส่วน

ไม่ว่าในระบบกฎหมายสากลอย่างเช่นระบบกฎหมายเยอรมัน ระบบกฎหมายฝรั่งเศส หรือกฎหมายแห่งสหภาพยุโรป มีหลักการที่เหมือนกัน คือ จะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ²⁰ คือ

1) หลักความสัมฤทธิ์ผล (suitability) หรือหลักความเหมาะสม (suitable) มาตรการที่เลือกใช้ต้องเหมาะสมได้ผลลัพธ์ตามความมุ่งหมาย

2) หลักความจำเป็น (necessity) ต้องเป็นมาตรการหรือทางเลือกสุดท้ายที่สามารถใช้ได้และจำเป็นต้องใช้

3) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ (proportionality in the strict sense) มาตรการต้องก่อให้เกิดผลเสียที่น้อยที่สุด โดยชั่งน้ำหนักสัดส่วนระหว่างผลประโยชน์ทั่วไป (general good) กับผลประโยชน์ต่อบุคคล (individual good) ที่เสียไปว่าสมดุลหรือไม่

3.2 หลักความได้สัดส่วนในกฎหมายอาญา

ปรากฏเป็นแนวคิดเบื้องต้นหลังกฎหมายอาญา ตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษด้วยการทดแทนให้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามความร้ายแรงของความผิด โดยการลงโทษจะต้องเหมาะสมกับการกระทำผิด²¹ และยังปรากฏในหลักอื่นด้วย เช่น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย การป้องกันจะชอบเมื่อได้สัดส่วนกับภัยอันตรายที่เกิดขึ้นกับผู้ป้องกันและผู้ป้องกันจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน

ทั้งนี้ยังคงมีปัญหาในการพิจารณาว่าตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ต้องลงโทษให้ได้สัดส่วนระหว่างความผิดและโทษที่ลง แต่ความหมายของ “สัดส่วน” จะพิจารณาอย่างไร ซึ่งเป็นปัญหาว่าความร้ายแรงของความผิดนั้นพิจารณาจาก “ผลลัพธ์” ของความผิด เช่น ความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือจะพิจารณาจาก “สภาพจิตใจอันชั่วร้าย” ของผู้กระทำความผิด เช่น ผู้กระทำความผิดมีเจตนาอย่างไร ประมาทหรือไม่ หรือเป็นผู้ที่หย่อนความสามารถในการคิดและการตัดสินใจ หรือจะพิจารณาด้วยเงื่อนไขประการอื่น โดยผู้เขียนขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดตามหลักความได้สัดส่วน ดังนี้

¹⁹ ศรีรัตน์ งามนิสัย, ‘หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2550) น.1.

²⁰ เฟื่องอ้าง น.12-13, น.52, น.75.

²¹ ในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลสูงของสหรัฐ (The United States Supreme Court) ได้เสนอหลักความได้สัดส่วนไว้ใน 3 คดี ระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1980 ได้แก่ คดี Edmund v. Florida (1982) คดี Solem v. Helm (1983) และ Tison v. Arizona (1987) ซึ่งแจ้งองค์ประกอบหลักของความได้สัดส่วน โดยหลักการที่เป็นพื้นฐานของหลักความได้สัดส่วน คือ “การลงโทษจะต้องเหมาะสมกับการกระทำผิด” และในปี ค.ศ. 1983 ศาลสูงของสหรัฐได้วางหลักการว่าองค์คณะที่ตัดสินคดีจะต้องใช้หลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบความหนักเบาของการกระทำผิดและความรุนแรงของการลงโทษ เปรียบเทียบคำพิพากษาที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดในเขตอำนาจศาลเดียวกันว่าในอาชญากรรมที่ร้ายแรงกว่าหรือร้ายแรงน้อยกว่ามีบทลงโทษเท่ากันหรือเบากว่า เพื่อพิจารณาดุลพินิจประกอบการลงโทษว่าเหมาะสมกับการกระทำผิดหรือไม่.

3.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดตามหลักความได้สัดส่วน 4 ประการ²²

นักวิชาการที่สนับสนุนทฤษฎีการลงโทษตามหลักความได้สัดส่วนมองว่าความร้ายแรงของโทษ (severity of punishment) ควรวัดจากความร้ายแรงของความผิด (seriousness of crimes) โดยจะต้องมีหลักการในการวัดความร้ายแรงของความผิดเสียก่อนจึงจะสามารถกำหนดโทษที่เหมาะสมได้ โดยสามารถแบ่งการวัดความร้ายแรงของความผิดออกได้เป็น 4 แนวมุม ดังนี้

1) การวัดความร้ายแรงของความผิดจากอันตรายที่เกิดขึ้น (harm dimension) วัดจากประเภทอันตรายของการกระทำ (harmfulness of conduct) จำนวนประกอบกับระดับความเป็นอันตราย (harm-scale) ของการกระทำนั้น เช่น ประเภทอันตรายของการกระทำอาจแบ่งได้เป็น อันตรายต่อความปลอดภัยในร่างกาย ต่อวัตถุ คุณค่าความเป็นมนุษย์ อิสรภาพ ส่วนระดับความเป็นอันตรายสามารถแบ่งได้เป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับวิกฤติ (grave) ระดับรุนแรง (serious) ระดับกลางค่อนข้างไปทางสูง (upper-intermediate) ระดับกลางค่อนข้างไปทางต่ำ (lower-intermediate) และระดับต่ำ (lesser)

2) การวัดความร้ายแรงของความผิดจากความรับผิดชอบ (culpability dimension) พิจารณาความร้ายแรงจากปัจจัยภายในจิตใจของผู้กระทำผิด 2 ประการ คือ เจตนาร้าย (mens rea) เช่น เจตนาประสงค์ต่อผล เจตนาเล็งเห็นผล ประมาทโดยจงใจ หรือประมาทธรรมดา และความรับผิดชอบของบุคคล (personal responsibility) หากมีข้ออ้างการยกเว้นความรับผิดชอบตามกฎหมาย เช่น เป็นกรณีที่ถูกกฎหมายถือว่าไม่มีการกระทำหรือไม่ ชัดเจตนาจากการไม่รู้ข้อเท็จจริงหรือไม่ ป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หรือการขาดความสามารถในการตัดสินใจในกรณีของบุคคลวิกลจริต

3) การวัดความร้ายแรงของความผิดจากการกระทำผิดซ้ำหรือจากประวัติอาชญากร (recidivism) นักวิชาการที่สนับสนุนวิธีการวัดความร้ายแรงนี้มีความเห็นว่า การกระทำผิดซ้ำโดยอาชญากรเดิมนั้นมีความร้ายแรงมากกว่าการกระทำผิดครั้งแรก ซึ่งในกฎหมายอาญาของประเทศไทยก็มีแนวคิดในการเพิ่มโทษในกรณีการกระทำผิดซ้ำเช่นเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 92 และมาตรา 93

4) การวัดความร้ายแรงของความผิดจากผลประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมายที่ผู้กระทำได้รับการกระทำความผิด (a fairness-theoretic approach) วัดความร้ายแรงของความผิดจากผลประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดจะได้รับหากทำผิดกฎหมายอาญานั้น ๆ

3.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดตามหลักคุณธรรมทางกฎหมาย

คุณธรรมทางกฎหมายสามารถนำเป็นตัวชี้วัดความร้ายแรงของความผิดได้เช่นกัน เนื่องจากคุณธรรมทางกฎหมายเป็นแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังกฎหมายและเป็นสิ่งที่กฎหมายปกป้องคุ้มครอง อาจเรียกคุณธรรมทางกฎหมายได้ว่า “นิติสมบัติ” (legal interest) มีความหมายว่า ประโยชน์ หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกันที่กฎหมายคุ้มครอง²³ การพิจารณาความร้ายแรงของฐานความผิดในกฎหมายอาญา สามารถพิจารณาได้จากคุณธรรมที่ได้รับการคุ้มครองในฐานความผิดนั้น ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชน และคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชน²⁴

1) คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชน โดยทั่วไปเจ้าของสามารถสละความคุ้มครองได้ ยกเว้นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชนบางประการ เช่น ชีวิตมนุษย์ หรือในกรณีที่บทบัญญัติในกฎหมายคุ้มครองทั้งคุณธรรม

²² Jesper Ryberg, *The Ethics of Proportionate Punishment: A Critical Investigation* (Library of Ethics and Applied Philosophy, pdf, 2004) 59-99.

²³ คณิศ ญ นคร, ‘คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา’ (มกราคม 2532) 25, 3 วารสารอัยการ 56, น.56-61.

²⁴ คณิศ ญ นคร (เชิงอรรถ 6) น.162.

ทางกฎหมายที่เป็นเอกชนและคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชน เท่ากับว่า กรณีที่เจ้าของสละความคุ้มครองได้ จะมีเฉพาะกรณีที่คุณธรรมทางกฎหมายนั้นเป็น “คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลโดยแท้”²⁵ เท่านั้น

2) คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชน ไม่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของ เนื่องจากมุ่งคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมมิให้มีการกระทำที่เป็นความผิดกระทบส่วนรวม

เมื่อพิจารณาคุณธรรมทางกฎหมายทั้งสองประเภทแล้วพบว่า คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชนได้รับความคุ้มครองมากกว่าคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชนเนื่องจากไม่มีใครสามารถสละความคุ้มครองได้ ทำให้ความผิดอาญาฐานใดก็ตามที่มีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชนเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้เสมอ ดังนั้นการกระทำความผิดใดที่มุ่งคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชน ย่อมเป็นการกระทำความผิดที่มีความรุนแรงและร้ายแรงกว่าการกระทำความผิดที่มุ่งคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชนตามหลักเหตุและผลนั่นเอง

3.3 หลักความได้สัดส่วนในกฎหมายอาญาของประเทศไทย

หลักความได้สัดส่วนเป็นหลักการพื้นฐานที่รัฐจะต้องคำนึงถึงเสมอเมื่อใช้มาตรการใดก็ตามที่กระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายไทยไม่มีการบัญญัติหลักความได้สัดส่วนเป็นลายลักษณ์อักษรเหมือนกฎหมายประเทศอื่น ข้อน่าสังเกตคือแม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติหลักความได้สัดส่วนให้ประจักษ์ในกฎหมายไทย แต่ประเทศไทยมีหน้าที่ที่จะต้องนำเอาหลักความได้สัดส่วนมาปรับใช้ด้วยเหตุผล 2 ประการ ประการแรกคือหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศ และหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

3.3.1 หน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ประเทศไทยเป็นภาคีด้วยการดำเนินการภาคยานุวัติกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ซึ่งมีผลบังคับใช้กับไทยวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540²⁶ และประเทศไทยได้ลงนามรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491²⁷ ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศทั้งสองฉบับได้ให้การรับรองหลักความได้สัดส่วนไว้²⁸ ประเทศไทยจึงมีหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศในการนำหลักความได้สัดส่วนมาปรับใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนำมาปรับใช้กับการกำหนดความผิดและโทษทางอาญาให้มีความสมดุลกัน²⁹

²⁵ กมลชัย รัตนสภาวะวงศ์, ‘ความยินยอมในกฎหมายอาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2523) น.57-95.

²⁶ เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ <<http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/international-human-rights-mechanism/ICCPR.php>> สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2566.

²⁷ เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ <<http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/index.php>> สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2566.

²⁸ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้รับรองสิทธิมนุษยชนไว้หลายข้อด้วยกัน เช่น ข้อ 6 กำหนดสิทธิในการมีชีวิต ข้อ 9 กำหนดสิทธิในการมีเสรีภาพและความปลอดภัย ข้อ 7 กำหนดสิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษโดยการทรมาน โดยการจำกัดสิทธิดังกล่าวเหล่านี้จะต้องดำเนินการโดยอาศัยความจำเป็นและได้สัดส่วนเท่านั้น และข้อ 29(2) ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้บัญญัติไว้ว่า “ในการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคล บุคคลอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้โดยกฎหมายเพียงวัตถุประสงค์เพื่อการยอมรับและการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นและเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์แห่งความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดี และสวัสดิการสังคมทั่วไป ในสังคมประชาธิปไตย” เมื่อใช้ในทางกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่มีโทษเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน หมายความว่า การกำหนดขนาดบทลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์แห่งกฎหมายอาญาที่มีไว้เพื่อรักษาความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จะกำหนดโทษหนักเกินไปกว่าวัตถุประสงค์ดังกล่าวมิได้.

²⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และปกป้อง ศรีสนิท, ‘การศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการลงโทษ: หลักการลงโทษที่ได้สัดส่วน กรณีคดียาเสพติดให้โทษ’ (ธันวาคม 2560) 46, 4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 903, น.905.

3.3.2 หน้าี่ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77³⁰ วรรคแรก ได้วางหลักเกณฑ์แก่รัฐในการตรากฎหมาย 3 ประการ โดยหลักเกณฑ์แรกคือ การตรากฎหมายเท่าที่จำเป็น และมาตรา 77 วรรคสาม³¹ บัญญัติให้รัฐพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง ซึ่งหลักความจำเป็นนี้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักความได้สัดส่วน และการพิจารณาความร้ายแรงก็เป็นแนวคิดที่สะท้อนจากหลักความได้สัดส่วนเช่นเดียวกันและด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บทในการออกกฎหมายทุกประเภท ฝ่ายนิติบัญญัติจึงต้องน้อมรับเจตนารมย์ดังกล่าวและคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนและตรากฎหมายเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

4. การกำหนดลำดับชั้นโทษ

การกำหนดลำดับชั้นโทษ หมายถึง การนำโทษที่มีหลายขนาดบทลงโทษ เช่น โทษจำคุก โทษปรับ มาจัดเรียงให้เป็นระบบตามความรุนแรงและขนาดของบทลงโทษตามหลักความได้สัดส่วน มักจัดเรียงในลักษณะเรียงลำดับความร้ายแรงของโทษ เช่น โทษร้ายแรงมาก โทษร้ายแรงปานกลาง และโทษร้ายแรงน้อย และในชั้นโทษใหญ่ดังกล่าวอาจแบ่งออกเป็นชั้นโทษย่อยได้อีก ทั้งนี้ ลำดับชั้นโทษจะมีความสัมพันธ์แบบแปรผันตรงกับความร้ายแรงของความผิด และถูกนำมาใช้ในการระบุประเภทความผิดด้วย เช่น ชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีความร้ายแรงมาก โทษก็จะมีโทษร้ายแรงสัมพันธ์กับความผิด และไล่เรียงลงมาเป็นชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีความร้ายแรงน้อยกว่าซึ่งจะอยู่ต่างชั้นโทษกัน กล่าวได้ว่า หากเป็นกรณีความผิดที่มีความร้ายแรงเท่ากันหรือใกล้เคียงกันจะอยู่ในชั้นโทษเดียวกัน และความผิดที่มีความร้ายแรงแตกต่างกันจะอยู่ต่างชั้นโทษกัน

การมีระบบกำหนดลำดับชั้นโทษเช่นนี้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายนิติบัญญัติในการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดและบทลงโทษให้ได้สัดส่วนกัน ทั้งในกรณีเปรียบเทียบความผิดที่มีความร้ายแรงลำดับเดียวกันหรือต่างกัน และยังเป็นแนวทางในการกำหนดขนาดบทลงโทษสำหรับความผิดใหม่ในอนาคต หรือความผิดอาญาที่อยู่ในกฎหมายอื่น เช่น พระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดที่มีโทษทางอาญา ให้ความผิดในลักษณะเดียวกันมีขนาดความรุนแรงของบทลงโทษที่อยู่ในชั้นเดียวกัน

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอตัวอย่างการกำหนดลำดับชั้นโทษอาญาของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ และจะนำเสนอการกำหนดลำดับชั้นโทษอาญาของประเทศไทยในลำดับสุดท้าย

4.1 การกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสยึดหลักความได้สัดส่วนในการลงโทษทางอาญาเป็นแนวคิดหลัก³² เป็นผลมาจากคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 (French Declaration of the Rights of Man and Citizen 1789)³³ และจากการบัญญัติหลักความได้สัดส่วนในรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส³⁴ ดังนั้น โทษอาญาสูงสุดในปัจจุบันได้แก่โทษจำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิตเนื่องจากการยกเลิกโทษประหารชีวิต

³⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 วรรคแรก รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง.

³¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 วรรคสาม รัฐพึงใช้ระบอบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่สำคัญ พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง.

³² สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม, *การกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา* (กรุงเทพฯ, สถาบันฯ 2551) น.159.

³³ French Declaration of the Rights of Man and Citizen 1789.

ประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดในการแบ่งประเภทความผิดและโทษมาช้านาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิด ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 จนถึงปัจจุบัน ประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบการแบ่งความผิดแบบไตรภาค (Tripartite Classification)³⁵ แบ่งประเภทความผิดตามความร้ายแรงออกเป็นสามกลุ่ม³⁶ คือ

- 1) ความผิดอุกฤษฏ์โทษ หรือความผิดโทษรุนแรง (les crimes/ felonies) มีโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป
- 2) ความผิดมิชฌิมโทษ หรือความผิดโทษชั้นกลาง (les delits/ misdemeanours) มีโทษจำคุกไม่เกินสิบปี
- 3) ความผิดลหุโทษ (les contraventions/ petty offences) ไม่มีโทษจำคุก มีเพียงโทษปรับและระงับหรือจำกัดสิทธิ

ความผิดทั้งสามประเภทใช้โทษหลักแตกต่างกัน มีเขตอำนาจศาล วิธีพิจารณาความอาญา และอายุความที่แตกต่างกัน³⁷ เพื่อให้เหมาะสมกับความผิดตามหลักความได้สัดส่วน เช่น ความผิดอุกฤษฏ์โทษใช้โทษจำคุกระยะยาวเป็นหลัก แต่ศาลมีอำนาจลงโทษปรับหรือโทษเสริมอื่นเพื่อกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิดได้³⁸ ความผิดมิชฌิมโทษใช้โทษจำคุกเป็นหลักแต่มีระยะเวลาสั้นกว่าและมีโทษห้ามหรือจำกัดสิทธิหลักประเภทอื่น เช่น ปรับปรับรายวัน อบรมหลักสูตรพลเมือง (citizen course) งานบริการสังคม ระงับหรือจำกัดสิทธิ และโทษเสริม³⁹ ทั้งนี้ในกรณีโทษจำคุกระยะสั้นอาจใช้โทษปรับเป็นโทษแทนที่ได้⁴⁰ ส่วนความผิดลหุโทษจะไม่มีการใช้โทษจำคุกแต่จะมีโทษหลัก คือ ปรับ ระงับหรือจำกัดสิทธิ และโทษเสริม⁴¹

4.1.1 ชั้นโทษสำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษ หรือความผิดโทษรุนแรง

แบ่งชั้นโทษสำหรับโทษจำคุกตามระยะเวลาออกเป็น 4 ชั้น⁴² คือ 1) จำคุกหรือกักขังตลอดชีวิต 2) จำคุกหรือกักขังไม่เกินสามสิบปี 3) จำคุกหรือกักขังไม่เกินยี่สิบปีและ 4) จำคุกหรือกักขังไม่เกินสิบห้าปี

ระยะเวลาจำคุกมีกำหนดเวลาขั้นต่ำของความผิดอุกฤษฏ์โทษคือสิบปี

4.1.2 ชั้นโทษสำหรับความผิดมิชฌิมโทษ หรือความผิดโทษชั้นกลาง

แบ่งชั้นโทษสำหรับโทษจำคุกตามระยะเวลาออกเป็น 8 ชั้น⁴³ คือ 1) จำคุกไม่เกินสิบปี เรียกความผิดในชั้นโทษนี้ว่า “ความผิดมิชฌิมโทษ-อุกฤษฏ์โทษ” 2) จำคุกไม่เกินเจ็ดปี 3) จำคุกไม่เกินห้าปี 4) จำคุกไม่เกินสามปี 5) จำคุกไม่เกินสองปี 6) จำคุกไม่เกินหนึ่งปี 7) จำคุกไม่เกินหกเดือน และ 8) จำคุกไม่เกินสองเดือน

³⁴ สรภัทร สิริสาพร, ‘ความสำคัญของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศสที่มีต่อบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2547) น.168.

³⁵ ปกป้อง ศรีสนิท, *กฎหมายอาญาชั้นสูง : อาชญากรรม ความรับผิด และโทษอาญา* (กรุงเทพฯ, วิญญูชน 2559) น.169-171; สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ‘การจัดแบ่งกลุ่มความผิดและโทษทางอาญา : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ’ (การประชุมระดมความคิดเห็น, ห้องกินรี 2 ชั้น 1 โรงแรมอมารี ดอนเมือง กรุงเทพฯ, 17 มกราคม 2554) น.8-9.

³⁶ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 111-1.

³⁷ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เชิงอรธ 35) น. 10-13.

³⁸ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-1 และมาตรา 131-2.

³⁹ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-3.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-5.

⁴¹ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-12.

⁴² ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-1.

⁴³ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-4.

ไม่มีกำหนดระยะเวลาจำคุกขั้นต่ำเหมือนกรณีความผิดในชั้นอุทธรณ์โทษ

4.1.3 ชั้นโทษสำหรับความผิดลหุโทษ

แบ่งชั้นโทษปรับออกเป็น 5 ชั้น⁴⁴ ตามระดับความร้ายแรงของลหุโทษ คือ 1) ปรับไม่เกิน 38 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นแรก 2) ปรับไม่เกิน 150 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นสอง 3) ปรับไม่เกิน 450 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นสาม 4) ปรับไม่เกิน 750 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นสี่และ 5) ปรับไม่เกิน 1,500 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นห้า และปรับไม่เกิน 3,000 ยูโร ในกรณีที่เป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ ยกเว้นกรณีที่การกระทำผิดลหุโทษซ้ำที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดซ้ำมิใช่โทษ

4.2 การกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายอังกฤษ

ประเทศอังกฤษมีแนวคิดสนับสนุนการกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนตามนโยบายในการกำหนดโทษ 3 ประการ⁴⁵ คือ เสมอภาค เป็นธรรม และยุติธรรม โดยกำหนดโทษตามสัดส่วนความร้ายแรงในการกระทำความผิดและสภาพของผู้กระทำความผิด ร่วมกับแนวทางในการกำหนดโทษ (Sentencing Guideline) และยังมีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษของศาลและอำนาจศาลที่จะกำหนดโทษแต่ละประเภทไว้ด้วย ปัจจุบันประเภทความผิดของประเทศอังกฤษแบ่งออกเป็น 3 ประเภท⁴⁶ คือ

1) Summary Offences (Non Arrestable Offense) เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกน้อยกว่าห้าปี และเจ้าพนักงานไม่สามารถจับผู้กระทำความผิดได้โดยไม่มีหมายจับ พิจารณาความผิดแบบรวบรัด (Summary) โดยไม่ต้องมีลูกขุนโดยศาล Magistrate

2) Either Way Offense (Hybrid Offenses) เป็นความผิดที่สามารถดำเนินคดีแบบเต็มรูปแบบและมีลูกขุน (Indictment) โดยศาล Crown Court หรือดำเนินคดีแบบรวบรัดโดยศาล Magistrate ในกรณีที่อัยการพิจารณาเห็นว่าสามารถดำเนินคดีแบบรวบรัดได้

3) Indictable Only Offenses (Arrestable Offenses) เป็นความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป และเจ้าพนักงานสามารถจับผู้กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ พิจารณาคดีแบบโดยทำคำฟ้องเต็มรูปแบบและมีลูกขุนโดยศาล Crown Court

แม้ว่าประเทศอังกฤษจะใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และความผิดอาญาของประเทศอังกฤษดั้งเดิมเป็นความผิดอาญาคอมมอนลอว์ (Common Law Offenses) ก็ตาม แต่ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงให้มีความผิดอาญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Statutory Offenses) ซึ่งบัญญัติโดยผ่านสภา (Parliament) ปรากฏเป็นพระราชบัญญัติ (Act) ต่าง ๆ และยังมีกฎหมายที่บัญญัติหลักเกณฑ์ของศาลในการกำหนดโทษด้วย ซึ่งกฎหมายหลักที่กำหนดหลักเกณฑ์การลงโทษดังกล่าวปัจจุบันมี 3 ฉบับ⁴⁷ คือ หนึ่ง The Criminal Justice Act 1991 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการลงโทษให้โทษที่ร้ายแรงควรได้รับการลงโทษร้ายแรงตามสัดส่วน สอง The Powers of Criminal Court (Sentencing) Act 2000 ประมวลมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายอาญาให้การบังคับโทษเหมาะสมกับความผิดและผู้กระทำความผิด และสาม The Criminal Justice Act 2003 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการกำหนดโทษ

⁴⁴ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-13.

⁴⁵ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม (เชิงอรธ 34) น.68-71; สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เชิงอรธ 35) น.42-44.

⁴⁶ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 'กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย' (พฤศจิกายน 2552) 6,6 จุลินิติ 37, น.47-48; Joanne Cestaro, 'Types of Criminal Offences in UK: Summary Only, Either Way & Indictable Only' (Lawtons Solicitors, 11 June 2019) <<https://www.lawtonslaw.co.uk/resources/categories-of-offences/>> สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2565.

⁴⁷ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม (เชิงอรธ 32) น.65-67.

ประเภทของโทษอาญาของประเทศอังกฤษสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภทของโทษตามกฎหมายต่าง ๆ⁴⁸ แต่โดยหลักแล้วโทษอาญาสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท⁴⁹ ได้แก่ ปลอ่ยตัวแบบมีเงื่อนไข (Conditional Discharge) หรือปลอ่ยตัวแบบไม่มีเงื่อนไข (Absolute Discharge) สั่งปรับหรือใช้สินไหมทดแทน (Fines and Compensation) ตัดสิทธิขับขีหรือกำหนดคะแนนลงโทษ (Driving Disqualification or Points) คำสั่งในชุมชน (Community Orders) และจำคุก (Prison Sentences) โดยประเทศอังกฤษไม่มีการลงโทษประหารชีวิต

ชั้นของโทษจำคุกในประเทศอังกฤษแบ่งออกเป็น 3 ประเภท⁵⁰ คือ โทษที่กำหนดไว้แน่นอนตามกฎหมาย โทษที่กำหนดตามอัตราโทษชั้นสูงตามกฎหมาย และฐานความผิดที่มีการปรับโทษให้สูงขึ้น ดังนี้

4.2.1 ชั้นของโทษจำคุกที่กำหนดไว้แน่นอนตามกฎหมาย

แบ่งเป็น 3 ชั้นโทษ ได้แก่ 1) โทษจำคุกตลอดชีวิต 2) โทษจำคุกอย่างต่ำเจ็ดปีและ 3) โทษจำคุกอย่างต่ำสามปี

4.2.2 ชั้นของโทษจำคุกที่กำหนดตามอัตราโทษชั้นสูงตามกฎหมาย

แบ่งเป็น 10 ชั้นโทษ ได้แก่ 1) โทษจำคุกตลอดชีวิต 2) โทษจำคุกไม่เกินสิบสี่ปี 3) โทษจำคุกไม่เกินสิบปี 4) โทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี 5) โทษจำคุกไม่เกินห้าปี 6) โทษจำคุกไม่เกินสามปี 7) โทษจำคุกไม่เกินสองปี 8) โทษจำคุกไม่เกินหกเดือน 9) โทษจำคุกไม่เกินสามเดือนและ 10) โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน

4.2.3 ชั้นของโทษจำคุกในฐานความผิดที่มีการปรับโทษให้สูงขึ้น

ใน Criminal Justice Act 2003 หมวดที่ 5 ได้กำหนดโทษสำหรับบางฐานความผิดให้สูงขึ้นในฐานความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง ที่ผู้กระทำความผิดถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตราย แบ่งออกได้ 4 กรณี ได้แก่

1) จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกอย่างต่ำสิบปีขึ้นไป กรณีความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศ ที่ผู้กระทำความผิดอายุ 18 ปีขึ้นไป⁵¹

2) จำคุกไม่เกินสิบสี่ปี กรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด⁵²

3) จำคุกไม่เกินห้าสิบเอ็ดสัปดาห์หรือหกสิบห้าสัปดาห์ กรณีความผิดหลายกรรม⁵³

4) จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกอย่างต่ำสิบปีขึ้นไป กรณีที่ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย หรือเพศที่ศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตราย⁵⁴

⁴⁸ เช่น ประเภทของโทษตามกฎหมายคอมมอนลอว์ในความผิด Misdemeanors ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุกหรือปรับได้โดยไม่จำกัด กรณีประเภทของโทษตาม Criminal Justice Act 1991, The Powers of Criminal Court (Sentencing) Act 2000 และ Criminal Justice and Court Service Act 2000 จะแบ่งออกได้ 23 ประเภท เช่น ควบคุมเยาวชนและสั่งให้ฝึกอบรม ห้ามออกนอกสถานที่ คำสั่งให้ตรวจรักษาและบำบัดยาเสพติด คำสั่งให้ปฏิบัติตามแผนคุมประพฤติ คำสั่งให้รักษาตัวในโรงพยาบาลหรือให้อยู่ในความปกครอง เป็นต้น กรณีประเภทของโทษตาม Criminal Justice Act แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ โทษจำคุกเสรีภาพ คำสั่งลงโทษในชุมชน และคำสั่งบังคับโทษหลังปล่อย.

⁴⁹ Nick Titchener, 'Types of Criminal Sentencing under UK Law' (Lawtons Solicitors, 16 July 2019) <<https://www.lawtonslaw.co.uk/resources/sentencing/>> สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2565.

⁵⁰ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม (เชิงอรรถ 32) น.87-98.

⁵¹ Criminal Justice Act 2003 มาตรา 224 ประกอบ Schedule 15.

⁵² Criminal Justice Act 2003 มาตรา 224 ประกอบ Schedule 28 และมาตรา 284 เพิ่มโทษจากจำคุกห้าปีเป็นจำคุกไม่เกินสิบสี่ปี.

⁵³ Criminal Justice Act 2003 มาตรา 280-281 ประกอบ Schedule 26 เพิ่มโทษความผิดในคดีฟ้องแบบรวบรัด จากเดิมจำคุกไม่เกินหกเดือน เป็นจำคุกไม่เกินห้าสิบเอ็ดสัปดาห์.

⁵⁴ Criminal Justice Act 2003 มาตรา 225 ประกอบ Schedule 15.

4.2.4 ชั้นของโทษปรับ

กรณีทั่วไปศาลมีอำนาจลงโทษปรับได้โดยไม่มีอัตราโทษขั้นสูง ยกเว้นกรณีที่จำกัดไม่ให้ศาลลงโทษปรับ⁵⁵ หรือกรณีที่โทษปรับกำหนดไว้แน่นอนตามกฎหมาย ทั้งนี้แม้กรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดโทษปรับไว้แน่นอน The Criminal Justice Act 1991 มาตรา 18 และ The Powers of Criminal (Sentencing) Act 2000 มาตรา 127 ได้กำหนดให้ศาลพิจารณา 2 ปัจจัยหลักในการกำหนดค่าปรับ คือ สภาพเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และความร้ายแรงของความผิด ส่วนปัจจัยเสริมที่นำมาพิจารณาร่วม ได้แก่ การเยียวยาหรือการชดเชยความเสียหาย

4.3 การกำหนดลำดับชั้นโทษในกฎหมายไทย

ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ดังนั้น ความผิดอาญาทั้งหลายจึงถูกบัญญัติไว้ในกฎหมาย โดยความผิดอาญาอาจบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นซึ่งอาจกำหนดโทษและความผิดอาญา เช่น พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดที่มีโทษทางอาญา ทั้งนี้ ในประมวลกฎหมายของไทยไม่ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับหลักความได้สัดส่วนหรือลำดับชั้นโทษ และไม่มีการจัดระบบชั้นโทษอย่างชัดเจน แต่ประเทศไทยมีหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่จะต้องนำหลักความได้สัดส่วนมาปฏิบัติในกฎหมายอาญา ซึ่งการนำระบบกำหนดลำดับชั้นโทษมาปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญาจะทำให้มีการพิจารณาความได้สัดส่วนระหว่างความผิดและความร้ายแรงของโทษ โดยมีข้อต้องพิจารณาเกี่ยวกับการลำดับชั้นโทษคือ ประเภทความผิดอาญา แนวคิดการลงโทษทางอาญาในประเทศไทยตามทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา และลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบัน

4.3.1 ประเภทความผิดอาญา

ประเภทความผิดอาญาของไทยสามารถแบ่งได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับแง่มุมในการพิจารณา⁵⁶ แต่ประเภทความผิดที่มีความเกี่ยวข้องกับการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดสามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1) การแบ่งประเภทความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งประกอบด้วย ความผิดลหุโทษ และความผิดที่ไม่ใช่ความผิดลหุโทษ หรือเรียกว่าความผิดอาญาทั่วไป โดยลหุโทษเป็นความผิดเล็กน้อยที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน ปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท การกระทำความผิดลหุโทษไม่ต้องอาศัยเจตนา⁵⁷ ผู้พยายามกระทำความผิดหรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดลหุโทษไม่ต้องรับโทษ⁵⁸ แสดงให้เห็นชัดเจนว่าความผิดลหุโทษนั้นเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง และผู้กระทำความผิดมีลักษณะเป็นเพียงอาชญากรเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนความผิดอาญาทั่วไปไม่มีการแบ่งความร้ายแรงของความผิด เป็นการประมวลรวมเอาความผิดไว้ด้วยกันตามหมวดหมู่เท่านั้น การพิจารณาความร้ายแรงของความผิดจึงต้องพิจารณาจากความรุนแรงของโทษที่กำหนดไว้ในแต่ละฐานความผิด

2) การแบ่งประเภทความผิดตามลักษณะของความผิด ประกอบด้วย ความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัว และความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งแสดงลักษณะของการแบ่งความร้ายแรงของความผิดอย่างชัดเจน กล่าวคือ ความผิดอันยอมความได้เป็นความผิดต่อส่วนตัวที่การกระทำความผิดนั้นกระทบผู้เสียหายที่เป็นเอกชน หรือกล่าวได้อีกนัยว่าการกระทำความผิดอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้นั้นเป็นการทำร้ายคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชน และมีการร้องทุกข์ตามระเบียบเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงและรัฐเคารพเจตจำนงของผู้เสียหายในการจะดำเนินคดีหรือไม่ ส่วนความผิดอาญาแผ่นดิน

⁵⁵ มีได้หลายกรณี กรณีความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา กรณีที่กำหนดไว้เฉพาะตามกฎหมาย เช่น ความผิดตามมาตรา 109-111 ของ The Powers of Criminal Court (Sentencing) Act 2000 กรณีมีคำสั่งให้ส่งไปบำบัดรักษาพยาบาล กรณีผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในความผิดเล็กน้อยตามมาตรา 56 ของ Criminal Justice Act 1988 หรือกรณีที่ศาล Crown Court กลับคำพิพากษาของศาล Magistrate ในคดีที่พิจารณาแบบรวบรัด ซึ่งศาลได้ยกฟ้องให้ลงโทษในชุมชน หรือยกฟ้องมีเงื่อนไขที่ศาลกำหนด.

⁵⁶ คณิต ณ นคร (เชิงอรรถ 7) 164.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 104.

⁵⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 105 และมาตรา 106.

เป็นความผิดที่ไม่สามารถยอมความได้ การกระทำความผิดอาญาแผ่นดินกระทบสังคมส่วนรวม เป็นการทำความร้ายคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชน จึงเป็นความผิดที่ร้ายแรงกว่าและไม่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขในการร้องทุกข์ตามระเบียบเพื่อดำเนินคดี ด้วยเหตุนี้บทบัญญัติใดกำหนดให้ความผิดนั้นเป็นความผิดอันยอมความได้ย่อมเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง หากไม่กำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้จะต้องเป็นความผิดอาญาแผ่นดินเสมอและย่อมเป็นความผิดที่ร้ายแรง อย่างไรก็ตามในประมวลกฎหมายอาญายังมีการระวางโทษที่ไม่เป็นไปตามหลักการดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวในหัวข้อที่ 5 ปัญหาการกำหนดชั้นโทษในประเทศไทยต่อไป

4.3.2 แนวคิดการลงโทษทางอาญาในประเทศไทยตามทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา

วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อทดแทนเป็นพื้นฐานของแนวคิดการลงโทษที่ได้สัดส่วน โดยลงโทษหนักเบาอย่างไรขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของความผิด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาในประเทศไทยจากประมวลกฎหมายอาญาและหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พบว่าประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่หลากหลาย มีทั้งที่ตอบสนองการลงโทษเพื่อทดแทน เพื่อข่มขู่หรือยับยั้ง รวมทั้งเพื่อแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ดังนี้

1) การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ในประมวลกฎหมายอาญานั้น ความผิดที่มีลักษณะรุนแรงหรือที่สังคมเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ เช่น ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของราชอาณาจักร ความผิดเกี่ยวกับการปกครองที่มีลักษณะรุนแรง เช่น ความผิดฐานเป็นกบฏ⁵⁹ ความผิดฐานเจ้าพนักงานใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ⁶⁰ หรือความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศ ที่มีลักษณะรุนแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น⁶¹ ความผิดฐานข่มขืน กระทำชำเราผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย⁶² กำหนดโทษสูงถึงประหารชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบัญญัติที่ลงโทษผู้กระทำน้อยลงตามความร้ายแรงของความผิดหรือมีเหตุยกเว้นโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น กรณีผู้กระทำความผิดเป็นเด็ก⁶³ หรือผู้เยาว์⁶⁴ กรณีผู้กระทำความผิดเพราะไม่รู้ผิดชอบเนื่องจากสภาพจิต⁶⁵ ผู้กระทำความผิดตามคำสั่งที่เชื่อว่าชอบด้วยกฎหมาย⁶⁶ การกระทำโดยจำเป็นหรือป้องกัน⁶⁷ การพิจารณาความร้ายแรงของความผิดจากความรับผิดชอบเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน

ส่วนการลงโทษเพื่อทดแทนที่ปรากฏในเหตุผลท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญานั้นมีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก โดยมักใช้ถ้อยคำสำคัญว่า สอดคล้องกับความผิดที่มีลักษณะและผลร้ายแรงต่างกัน การลงโทษด้วยความเป็นธรรม ความเหมาะสมกับสภาพความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิด หรือใช้ถ้อยคำว่าบทบัญญัติไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน⁶⁸ เป็นต้น

⁵⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 113.

⁶⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 148.

⁶¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288.

⁶² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277 ทวิ (2).

⁶³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 วรรคแรก และมาตรา 74 วรรคแรก.

⁶⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 มาตรา 76.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65.

⁶⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 70.

⁶⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 67 มาตรา 68.

⁶⁸ เช่น หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2526 มีความว่า “...ในบางคดีโทษจำคุกที่มีการเพิ่มโทษหรือโทษจำคุกรวมของการเรียงกระทงโทษจึงสูงเกินสมควรหรือไม่ได้สัดส่วนกับความผิดที่มีลักษณะและผลร้ายแรงต่างกัน ทำให้การลงโทษเป็นไปโดยไม่เป็นธรรมและไม่ได้ผลเท่าที่ควร สมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวโดยกำหนดโทษขั้นสูงของโทษจำคุกในกรณีที่มีการเพิ่มโทษ และโทษจำคุกรวมในกรณีเรียงกระทงโทษ เพื่อให้การลงโทษเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและได้ผลดียิ่งขึ้น”

2) การลงโทษตามกฎหมายการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้ง ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาในเรื่องการเพิ่มโทษครั้งหลังแก่ผู้กระทำความผิด⁶⁹ ซึ่งประสงค์ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่ไม่เช็ดหลาย

ส่วนเหตุผลท้ายพระราชบัญญัติที่แสดงถึงทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้งนั้นมีอยู่มาก มักให้เหตุผลโดยใช้คำสำคัญ เช่น เพื่อป้องกันและปราบปราม เพื่อให้เป็นที่หลบจำและเกรงกลัวต่ออาญาแผ่นดิน เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่ผู้กระทำความผิดมีจำนวนมากขึ้น⁷⁰ เป็นต้น

3) การลงโทษตามกฎหมายแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ปรากฏในบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่หลีกเลี่ยงการจำคุกกระชั้นโดยใช้โทษอื่นแทน เช่น วิธีการที่ศาลยกโทษจำคุกให้ถ้าโทษจำคุกที่ต้องรับมีกำหนดสามเดือนหรือน้อยกว่า⁷¹ การรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ⁷² การเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขัง⁷³ และมีบทบัญญัติลดโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่สามารถกลับตัวได้⁷⁴

เมื่อพิจารณาทั้งสามกรณีแล้ว พบว่ามีการใช้วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขู่และยับยั้งในการกำหนดระวางโทษมากที่สุด ส่งผลให้การกำหนดระวางโทษจำคุกหรือโทษปรับมีจำนวนสูงโดยให้เหตุผลว่าเพื่อป้องปรามการกระทำความผิดหรือเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่าง และทำให้ความร้ายแรงของความผิดและความร้ายแรงของโทษไม่ได้สัดส่วนกัน อีกทั้งการแก้ไขระวางโทษในประมวลกฎหมายอาญาแก้ไขเป็นรายมาตราไม่ได้พิจารณาทั้งระบบ และไม่มีการคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิดในฐานะอื่นในการกำหนดระวางโทษ ก่อเกิดความสับสนและไม่มีชั้นโทษ

4.3.3 ลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบัน

ประเทศไทยมีโทษสูงสุด คือ โทษประหารชีวิต และไม่มีการแบ่งประเภทความผิดตามความร้ายแรง รวมถึงไม่มีการจัดลำดับชั้นโทษเป็นกิจจะลักษณะ ผู้เขียนจึงจัดลำดับชั้นโทษโดยการเรียงโทษในแต่ละฐานความผิดจากประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งชั้นโทษที่มีโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกออกไปเป็น 6 กลุ่มใหญ่ และในกลุ่มดังกล่าวสามารถแบ่งชั้นโทษแยกย่อยออกไปได้อีกหลายระดับชั้นโทษ ส่วนชั้นโทษ

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564 ความว่า “...บทบัญญัติมาตรา 301 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จึงกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของหญิงเกินความจำเป็น ไม่เป็นไปตามหลักแห่งความได้สัดส่วนและเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ...”.

⁶⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 และมาตรา 93.

⁷⁰ เช่น หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2502 มีความว่า “...กฎหมายปัจจุบันยังมีอัตราโทษต่ำกว่าสมควร สมควรแก้ไขเพิ่มเติมให้สูงขึ้นและกำหนดโทษขั้นต่ำไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าว...”

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2512 มีความว่า “...จะอาศัยความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาเดิมโทษก็เบาเกินไป ไม่เป็นการป้องกันได้เพียงพอ...”

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2514 มีความว่า “...อัตราโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดบางประเภทตามประมวลกฎหมายอาญายังไม่เพียงพอแก่การป้องกันและปราบปราม สมควรแก้ไขให้สูงขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน”

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2525 มีความว่า “...ในการนี้สมควรเพิ่มอัตราโทษสำหรับผู้กระทำความผิดให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดดังกล่าว...”

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2530 มีความว่า “...แต่ไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดหลบจำหรือเกรงกลัวอาญาแผ่นดิน ทั้งนี้เพราะกฎหมายกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ต่ำ สมควรเพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดให้สูงขึ้น เพื่อให้เป็นที่หลบจำและเกรงกลัวต่ออาญาแผ่นดิน...”.

⁷¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55.

⁷² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56.

⁷³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23.

⁷⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78.

ปรับจะอิงตามโทษหลักคือโทษจำคุก โดยใช้อัตราโทษจำคุกหนึ่งปีต่อโทษปรับสองหมื่นบาท จึงไม่มีการแบ่งแยกลำดับชั้นโทษปรับเป็นอีกกรณีต่างหาก ลำดับชั้นโทษจึงสามารถแบ่งได้ดังนี้

4.3.3.1 ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต

สามารถแบ่งออกได้เป็น 9 ชั้นโทษ ได้แก่ 1) โทษประหารชีวิต 2) โทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต 3) โทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี 4) โทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี 5) โทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต 6) โทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต 7) โทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี 8) โทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงหนึ่งล้านบาท และ 9) โทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สองปีถึงยี่สิบปี ตัวอย่างมาตราในชั้นนี้ ได้แก่ มาตรา 107 วรรคหนึ่งและวรรคสอง มาตรา 108 วรรคสาม มาตรา 289 มาตรา 224 วรรคหนึ่ง มาตรา 339 วรรคห้า เป็นต้น

4.3.3.2 ความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต

สามารถแบ่งออกได้เป็น 14 ชั้นโทษ ได้แก่ 1) โทษจำคุกตลอดชีวิต 2) โทษจำคุกไม่เกินยี่สิบปี และปรับไม่เกินสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต 3) โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี 4) โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี 5) โทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต 6) โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสี่แสนบาท 7) โทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต 8) โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี 9) โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปี 10) โทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต 11) โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท 12) โทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท 13) โทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต และ 14) โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท ตัวอย่างมาตราในชั้นนี้ ได้แก่ มาตรา 107 วรรคสาม มาตรา 277 วรรคสี่ มาตรา 340 ทวิ เป็นต้น

4.3.3.3 ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงเพียงอย่างเดียว

แบ่งได้เป็น 11 ชั้นโทษ คือ 1) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสิบปี 2) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี 3) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี 4) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี 5) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสามปี 6) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสองปี 7) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี 8) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน 9) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน 10) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน และ 11) ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน ตัวอย่างมาตราในชั้นนี้ ได้แก่ มาตรา 115 วรรคสอง มาตรา 123 มาตรา 161 มาตรา 209 วรรคสอง มาตรา 245 มาตรา 278 วรรคหนึ่ง เป็นต้น

ข้อสังเกตของชั้นโทษที่มีโทษจำคุกขั้นสูงเพียงอย่างเดียวคือ ในบางชั้นโทษสามารถแบ่งชั้นโทษแยกย่อยออกไปได้อีก โดยมีโทษหลักคือโทษจำคุกที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน แต่แตกต่างกันที่บางชั้นโทษย่อยจะมีโทษปรับ โดยอาจกำหนดเป็นโทษจำคุกและปรับ หรือกรณีโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ เช่น กรณีชั้นโทษจำคุกไม่เกินสิบปี สามารถแบ่งชั้นโทษย่อยได้อีก 3 ชั้นโทษ คือ 1) ชั้นโทษจำคุกไม่เกินสิบปี 2) โทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท และ 3) โทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จึงน่าพิจารณาว่าหากความร้ายแรงของความผิดอยู่ในระดับเดียวกัน เหตุใดบางกรณีจึงกำหนดโทษปรับ และบางกรณีไม่มีโทษปรับ

4.3.3.4 ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำและขั้นสูง

ชั้นของโทษสำหรับความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำและขั้นสูงนั้นจึงมีจำนวนชั้นโทษมากที่สุด และมีหลายชั้นโทษที่ระบอบประมวลกฎหมายอาญาที่ทับซ้อนกันในรายละเอียด เช่น ระบุว่าโทษจำคุกขั้นต่ำอยู่ในระดับเดียวกัน แต่ระบุว่าโทษ

จำคุกชั้นสูงอยู่ต่างระดับชั้นกัน หรือกรณีระดับชั้นโทษจำคุกเท่ากัน แต่บางชั้นกำหนดโทษปรับ บางชั้นไม่ได้กำหนดโทษปรับ หรือมีกรณีบางชั้นโทษมีความผิดเพียงฐานเดียว ทั้งนี้สามารถแบ่งชั้นโทษได้ทั้งหมด 33 ชั้น ได้แก่ 1) โทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท 2) โทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ 3) โทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท 4) โทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสองแสนบาท 5) โทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท 6) โทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ 7) โทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท 8) โทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี 9) โทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท 10) โทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ 11) โทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบห้าปี 12) โทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสามแสนบาท 13) โทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท 14) โทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท 15) โทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ 16) โทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงยี่สิบปี 17) โทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาท 18) โทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสามแสนบาท 19) โทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี 20) โทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี 21) โทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท 22) โทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท 23) โทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสองแสนบาท 24) โทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปี 25) โทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสามแสนบาท 26) โทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบห้าปี และปรับไม่เกินสามแสนบาท 27) โทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท 28) โทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสามแสนบาท 29) โทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสี่แสนบาท 30) โทษจำคุกตั้งแต่สิบสองปีถึงยี่สิบปี 31) โทษจำคุกตั้งแต่สิบสองปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนสี่หมื่นบาทถึงสี่แสนบาท และ 32) โทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึงสี่แสนบาท 33) โทษจำคุกตั้งแต่สิบหกปีถึงยี่สิบปี ตัวอย่างมาตราในชั้นนี้ ได้แก่ มาตรา 134 มาตรา 217 มาตรา 228 มาตรา 265 มาตรา 337 วรรคสอง มาตรา 357 วรรคสอง เป็นต้น

4.3.3.5 ความผิดที่มีอัตราโทษที่กำหนดตามฐานความผิดอื่น

แบ่งได้เป็น 4 ชั้นโทษ ได้แก่ 1) โทษกึ่งหนึ่งของโทษที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ ได้แก่ มาตรา 247 และ มาตรา 262 2) โทษสองในสามส่วนของโทษที่บัญญัติไว้ ได้แก่ มาตรา 253 และมาตรา 296/15 3) โทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ หนึ่งในสาม ได้แก่ มาตรา 280/1 มาตรา 285 และมาตรา 285/2 และ 4) โทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ กึ่งหนึ่ง ได้แก่ มาตรา 139 วรรคสาม มาตรา 190 วรรคสาม มาตรา 191 วรรคสาม มาตรา 269/7 มาตรา 280/1 วรรคสอง มาตรา 336 ทวิ และมาตรา 340 ตริ

4.3.3.6 ความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว

แบ่งได้ 2 ชั้นโทษ และเป็นโทษสำหรับความผิดลหุโทษเท่านั้น ได้แก่ 1) โทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท ได้แก่ มาตรา 367 มาตรา 370 และมาตรา 371 และ 2) โทษปรับไม่เกินห้าพันบาท ได้แก่ มาตรา มาตรา 369 มาตรา 372 มาตรา 373 มาตรา 375 มาตรา 378 มาตรา 385 มาตรา 386 มาตรา 387 มาตรา 388 มาตรา 395 มาตรา 396 มาตรา 397 วรรคหนึ่ง

5. บทวิเคราะห์สภาพปัญหาการกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนและการกำหนดชั้นโทษในประเทศไทย

จากการศึกษาการระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนและชั้นของโทษ พบว่าประเทศไทยมีทั้งปัญหาในการกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนและมีปัญหาเกี่ยวกับชั้นของโทษในประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้

5.1 ปัญหาการกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนในประมวลกฎหมายอาญา

พบว่าในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยมีปัญหาในการกำหนดโทษจำคุกที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด และพบว่ามีปัญหาการกำหนดโทษปรับไม่ได้สัดส่วนกับโทษจำคุก

5.1.1 ปัญหาการกำหนดระวางโทษจำคุกที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด

แบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 กรณี

(1) ปัญหาการระวางโทษจำคุกที่ไม่ได้สัดส่วนเมื่อพิจารณาความผิดประเภทอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้ประกอบกับประเภทของคุณธรรมทางกฎหมาย พบว่า มีความผิดอาญาแผ่นดินบางฐานที่มีระวางโทษรุนแรงน้อยกว่าความผิดอันยอมความได้ ทั้งนี้ เกิดขึ้นจากความผิดอาญาแผ่นดินบางฐานมีระวางโทษต่ำ คือ ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี เช่น มาตรา 168 ความผิดฐานขัดขืนถ้อยคำของเจ้าพนักงานที่บังคับมาให้ถ้อยคำ มาตรา 169 ความผิดฐานขัดขืนคำสั่งของศาลเพื่อให้ถ้อยคำหรือส่งทรัพย์สินให้ ทั้งสองมาตรามีระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือกรณีตาม มาตรา 170 ความผิดฐานขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้อภัยค่า และมาตรา 171 ความผิดฐานขัดขืนคำสั่งให้สาบาน ทั้งสองมาตรามีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งทั้งสี่มาตราเป็นความผิดอาญาแผ่นดินและมีคุณธรรมทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นมหาชนได้แก่ ความเป็นกลางของงานการยุติธรรม ความเด็ดขาดแห่งอำนาจรัฐในการยุติธรรม ความน่าเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรม แต่กลับมีระวางโทษต่ำกว่าความผิดอันยอมความได้ที่มีคุณธรรมทางกฎหมายเป็นเรื่องส่วนตัวโดยแท้ เช่น มาตรา 326 ความผิดฐานหมิ่นประมาท มีคุณธรรมทางกฎหมายคือ เกียรติ ที่กำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ มาตรา 341 ความผิดฐานฉ้อโกง มีคุณธรรมทางกฎหมายคือ สิทธิในทรัพย์สิน ที่กำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตัวอย่างดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนว่าการกำหนดระวางโทษตามประมวลกฎหมายอาญาไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน

(2) ปัญหาการระวางโทษจำคุกที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดจากการเปรียบเทียบความร้ายแรงของความผิดตามฐานความผิด พบว่าเมื่อเปรียบเทียบรายมาตราในประมวลกฎหมายอาญาที่มีการกำหนดระวางโทษไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด เช่น มาตรา 295 ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย มีกำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ระวางโทษรุนแรงน้อยกว่ามาตรา 334 ความผิดฐานลักทรัพย์ มีกำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท ทั้งที่ความผิดตามมาตรา 295 มีคุณธรรมทางกฎหมายคือความปลอดภัยในร่างกายมนุษย์ที่เป็นสิ่งติดตัวมนุษย์ซึ่งเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่สูงกว่าความผิดต่อทรัพย์สินซึ่งเป็นสิ่งนอกร่างกายมนุษย์ แต่กลับมีกำหนดระวางโทษรุนแรงมากกว่า แสดงให้เห็นถึงความไม่ได้สัดส่วนในการกำหนดระวางโทษในประมวลกฎหมายอาญา

นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว ยังมีกรณีที่กฎหมายกำหนดระวางโทษในอัตราเดียวกันสำหรับความผิดต่างฐานที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองแตกต่างกัน เช่น มาตรา 278 วรรคหนึ่ง ความผิดฐานกระทำอนาจารผู้อื่น มีระวางโทษเท่ากับมาตรา 279 วรรคหนึ่ง ความผิดฐานกระทำอนาจารเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี มีระวางโทษในอัตราเดียวกัน คือ จำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งที่การกระทำความผิดลักษณะเดียวกันแต่กระทำต่อเด็กย่อมมีความรุนแรงกว่า และมีกรณีมาตรา 149 ความผิดเจ้าพนักงานรับสินบน ระวางโทษในอัตราเท่ากับมาตรา 210 ความผิดเจ้าพนักงานในการยุติธรรมรับสินบน คือ ระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต ทั้งที่โดยหลักการแยกบัญญัติความผิดต่างฐานเพื่อคุ้มครองความเป็นกลางของงานการยุติธรรมเป็นพิเศษ และการกระทำความผิดโดย

เจ้าพนักงานในการยุติธรรมนั้นมีความร้ายแรงกว่าเนื่องจากเจ้าพนักงานในการยุติธรรมเป็นที่พึงสุดท้ายในทางยุติธรรมของประชาชน แต่ทั้งสองมาตรากลับกำหนดระวางโทษเท่ากัน จึงเป็นการกำหนดระวางโทษที่ไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด

5.1.2 ปัญหาการกำหนดระวางโทษปรับที่ไม่ได้สัดส่วนกับโทษจำคุก

ในการปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาในปี พ.ศ. 2560 ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560 ได้กำหนดโทษปรับและโทษจำคุกให้มีสัดส่วนสัมพันธ์กัน คือ การใช้โทษจำคุกหนึ่งปีให้ใช้โทษปรับสองหมื่นบาท แต่ยังมีหลายมาตราที่ไม่ได้ใช้สัดส่วนดังกล่าว บางกรณีกำหนดโทษปรับไว้แต่ไม่เป็นไปตามสัดส่วนระหว่างโทษจำคุกและโทษปรับ และมีบางกรณีไม่ได้กำหนดโทษปรับเอาไว้ กำหนดเพียงแต่โทษจำคุก ตัวอย่างมาตราที่พบปัญหาสัดส่วนระหว่างโทษจำคุกและโทษปรับ เช่น มาตรา 135/1 มาตรา 312 ทวิ วรรคสอง (1) มาตรา 328 และความผิดลหุโทษ เช่น มาตรา 368 วรรคสอง มาตรา 374 มาตรา 377 เป็นต้น กรณีกำหนดระวางโทษจำคุก แต่ไม่กำหนดระวางโทษปรับ ในขณะที่ความผิดฐานอื่นมีระวางโทษจำคุกเท่ากันแต่มีกำหนดระวางโทษปรับไว้ เช่น มาตรา 115 วรรคสอง มาตรา 116 มาตรา 123 มาตรา 124 มาตรา 125 มาตรา 126 มาตรา 130

5.2 ปัญหาการกำหนดชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญา

จากชั้นโทษจำคุกของประเทศไทยที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปในหัวข้อที่ 4.3.3 จะพบว่าชั้นโทษจำคุกของประเทศไทยมีหลากหลายมากและไม่เป็นระบบ โดยชั้นโทษในประเทศไทยมีทั้งหมด 71 ชั้น ประกอบด้วย ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต 9 ชั้น ความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต 14 ชั้น ความผิดที่มีโทษจำคุกชั้นสูงเพียงอย่างเดียว 11 ชั้น ความผิดที่มีโทษจำคุกชั้นต่ำและชั้นสูง 33 ชั้น และความผิดที่มีอัตราโทษที่กำหนดตามฐานความผิดอื่น 4 ชั้น ส่วนความผิดที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียวนั้นมี 2 ชั้น และสามารถสรุปปัญหาเกี่ยวกับชั้นโทษได้ 4 ข้อ ดังนี้

5.2.1 ไม่มีการจัดลำดับชั้นโทษอย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญา

มีเพียงการแบ่งประเภทความผิดที่เกี่ยวข้องกับความร้ายแรงของโทษคือ การแบ่งประเภทความผิดทั่วไปและความผิดลหุโทษ และการแบ่งประเภทความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความ ซึ่งไม่อาจจัดได้ว่าเป็นการแบ่งชั้นโทษ และไม่มีบทบัญญัติใดที่กล่าวถึงการลำดับชั้นโทษ จะพบก็เพียงแต่พบเรื่องชั้นของโทษในลหุโทษซึ่งปรากฏในมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499⁷⁵ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงชั้นโทษปรับและโทษจำคุกกระยะสั้นเท่านั้น

5.2.2 ชั้นโทษมีความหลากหลายและกระจัดกระจายไม่มีแบบแผนหรือรูปแบบที่ชัดเจน

ความหลากหลายไม่เป็นระบบของชั้นโทษในประเทศไทยนี้ ผู้เขียนพบว่าเกิดขึ้นจาก 4 สาเหตุหลัก คือ (1) กรณีกำหนดระวางโทษจำคุกเท่ากัน แต่กำหนดระวางโทษปรับแตกต่างกัน หรือไม่กำหนดโทษปรับโดยไม่ปรากฏเหตุผลชัดเจนว่าเหตุใดจึงกำหนดระวางโทษปรับแตกต่างกันในชั้นโทษที่มีโทษจำคุกเหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 ทวิ วรรคสาม มีโทษจำคุกเท่ากันกับมาตรา 276 วรรคสาม มาตรา 277 ทวิ (1) มาตรา 278 วรรคสี่ มาตรา 313 วรรคหนึ่ง คือ โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี แต่มีโทษปรับแตกต่างกัน โดยกรณีมาตรา 339 ทวิ และมาตรา 340 ทวิ วรรคสาม ไม่มีการกำหนดโทษปรับ เป็นต้น ทำให้ทั้งสองกรณีอยู่ในชั้นโทษที่แตกต่างกัน

⁷⁵ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 5 บัญญัติว่า “เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ในกรณีที่มีกฎหมายใดกำหนดโทษโดยอ้างถึงโทษฐานลหุโทษในกฎหมายลักษณะอาญาไว้ ให้ถือว่ากฎหมายนั้นได้อ้างถึงโทษ ดังต่อไปนี้

ถ้าอ้างถึงโทษชั้น 1 หมายความว่า ปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

ถ้าอ้างถึงโทษชั้น 2 หมายความว่า ปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

ถ้าอ้างถึงโทษชั้น 3 หมายความว่า จำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าอ้างถึงโทษชั้น 4 หมายความว่า จำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”.

(2) กรณีกำหนดระวางโทษจำคุก และ/หรือ โทษปรับไว้แตกต่างกัน แต่ระวางโทษดังกล่าวมีระดับความรุนแรงใกล้เคียงกันมาก และไม่ปรากฏเหตุผลในการกำหนดระวางโทษที่แตกต่าง พบในกรณีกำหนดโทษจำคุกที่มีขั้นต่ำและขั้นสูง โดยเป็นกรณีที่กำหนดโทษจำคุกขั้นสูงที่เพดานเท่ากัน แต่โทษจำคุกขั้นต่ำกำหนดแตกต่างกัน แต่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเพียงหนึ่งปี โดยไม่ปรากฏเหตุผลในการกำหนดโทษจำคุกขั้นต่ำที่แตกต่าง พบกรณีเช่นนี้หลายชั้นโทษ เช่น ชั้นโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงหนึ่งล้านบาท (มาตรา 135/1 และมาตรา 135/3) มีชั้นโทษจำคุกใกล้เคียงกับชั้นโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สองปีถึงยี่สิบปี (มาตรา 127 วรรคสอง มาตรา 128 มาตรา 129) โดยระวางโทษจำคุกขั้นต่ำแตกต่างกันเพียงหนึ่งปีเท่านั้น เป็นต้น

(3) กรณีกำหนดระวางโทษร้ายแรงเท่ากัน แต่ใช้รูปแบบการเขียนบทบัญญัติที่แตกต่างกัน การเรียบเรียงบทบัญญัติให้โทษใดมาก่อนหรือหลังแสดงให้เห็นว่าให้ความสำคัญกับโทษใดมากกว่า พบว่าในประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่โทษร้ายแรงเท่ากันแต่เขียนแตกต่าง พบปัญหานี้ในชั้นโทษที่มีโทษประหารชีวิต และโทษจำคุกตลอดชีวิต เช่น กรณีชั้นโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี กับชั้นโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต และกรณีชั้นโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต กับชั้นโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี เป็นต้น

(4) กรณีชั้นโทษนั้น ๆ มีเพียงความผิดเดียว เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้ชั้นโทษตามประมวลกฎหมายอาญาไทยมีความหลากหลายมากเพราะความผิดนั้น ๆ ไม่ถูกพิจารณาความร้ายแรงและจัดให้อยู่ในลำดับชั้นโทษใดชั้นโทษหนึ่ง แต่แยกออกมาเป็นชั้นโทษเดี่ยวต่างหาก กรณีนี้มีถึง 19 ชั้นโทษ เช่น ชั้นจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต มีเพียงความผิดตามมาตรา 280 (1) ชั้นโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี มีเพียงความผิดตามมาตรา 116 ชั้นโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ มีเพียงความผิดตามมาตรา 139 ชั้นโทษจำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท มีเพียงความผิดตามมาตรา 328

5.2.3 ชั้นโทษทับซ้อนกันในความผิดที่มีความร้ายแรงแตกต่างกัน

เกิดขึ้นในกรณีชั้นโทษที่มีโทษจำคุกขั้นต่ำและขั้นสูง โดยเกิดขึ้นเนื่องจากชั้นโทษที่กำหนดไว้มีชั้นโทษที่กว้างขวางมากโดยโทษจำคุกขั้นต่ำแตกต่างจากจำคุกขั้นสูงทำให้ความผิดที่อยู่ในชั้นโทษนี้เป็นความผิดที่ถูกทับซ้อนระหว่างชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีความร้ายแรงแตกต่างกัน หากใช้รูปแบบการแบ่งความร้ายแรงของชั้นโทษออกเป็น 3 ระดับดังเช่นกรณีประเทศฝรั่งเศส คือ 1) ชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงมาก ได้แก่ ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต และความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป 2) ชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงปานกลาง ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงมากกว่าหนึ่งปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงสิบปี และ 3) ชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงน้อย ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกินหนึ่งปี จะพบการทับซ้อนกัน 2 กรณี ดังนี้

(1) กรณีชั้นของโทษทับซ้อนอยู่ระหว่างชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงปานกลางและชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงมาก พบในกรณีที่โทษจำคุกขั้นต่ำอยู่ในเกณฑ์โทษสำหรับความผิดร้ายแรงปานกลาง แต่โทษจำคุกขั้นสูงอยู่ในเกณฑ์โทษสำหรับความผิดร้ายแรงมาก และไม่ใช้กรณีโทษจำคุกขั้นสูงสิบปีที่อยู่ในเกณฑ์เพดานของชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงปานกลาง ตัวอย่างเช่น ชั้นโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบห้าปี (มาตรา 130) ชั้นโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงยี่สิบปี (มาตรา 127 วรรคสอง) ชั้นโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี (มาตรา 112 มาตรา 114 มาตรา 290 วรรคหนึ่ง) ชั้นโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี (มาตรา 290 วรรคสอง) เป็นต้น

(2) กรณีชั้นของโทษทับซ้อนอยู่ระหว่างชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงน้อย และชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงปานกลาง พบในกรณีที่โทษจำคุกขั้นต่ำอยู่ในเกณฑ์โทษสำหรับความผิดร้ายแรงน้อย แต่โทษจำคุกขั้นสูงอยู่ในเกณฑ์โทษสำหรับความผิดร้ายแรงปานกลาง เช่น ชั้นโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท (มาตรา 265) ชั้นโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่ง

แสนสี่หมื่นบาท (เช่น มาตรา 191 วรรคสอง มาตรา 200 วรรคหนึ่ง มาตรา 217 เป็นต้น) ชั้นโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสองแสนบาท (มาตรา 237 มาตรา 297 มาตรา 357) เป็นต้น

5.2.4 ขาดหลักการและหลักเกณฑ์ในการกำหนดชั้นโทษ และขาดหลักการที่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนในการกำหนดความผิดหลักของชั้นโทษ

นอกจากหลักการที่กำหนดในรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ตรากฎหมายเท่าที่จำเป็นและกำหนดความผิดอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรงแล้วก็ไม่มีความหลักเกณฑ์อื่นใดในการกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนหรือชั้นของโทษ นอกจากนี้ เหตุผลในการแก้ไขระวางโทษในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาที่พบมากที่สุดเป็นการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้งและเพื่อปราบปรามการกระทำผิด ทำให้ไม่ได้มีการพิจารณาความได้สัดส่วนระหว่างความร้ายแรงของโทษและความผิด อีกทั้งการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาเป็นการแก้ไขรายมาตราโดยไม่มีการคำนึงถึงภาพรวมการลดหลั่นของชั้นโทษตามประเภทและความร้ายแรงของความผิด ขัดกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาแต่เริ่มแรกที่จะประสงคจะให้เกิดความสม่ำเสมอประมวลรวมในกฎหมายอย่างเป็นระบบ

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยมีหน้าที่ต้องนำเอาหลักความได้สัดส่วนมาปรับใช้ในทางปฏิบัติจากหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยในประมวลกฎหมายอาญาต้องนำหลักความได้สัดส่วนมาปรับใช้ในการกำหนดระวางโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิด และนำระบบการกำหนดลำดับชั้นโทษมาใช้เพื่อสร้างระบบในการกำหนดระวางโทษให้ลดหลั่นกันไปตามความร้ายแรงของความผิด ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า การกำหนดระวางโทษอาญาของประเทศไทยตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้งมากที่สุด ทำให้ในหลาย ๆ กรณีมีการกำหนดระวางโทษหนักกว่าความร้ายแรงของความผิด อีกทั้งกำหนดระวางโทษไม่สอดคล้องกับความร้ายแรงของความผิดเมื่อพิจารณาตามความผิดอันยอมความได้และความผิดอาญาแผ่นดิน และความผิดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายเป็นเอกชนและมหาชน ทั้งยังพบว่าการกำหนดระวางโทษจำคุกและกำหนดระวางโทษปรับไม่ได้สัดส่วนตามอัตราโทษจำคุกหนึ่งปีให้ใช้โทษปรับสองหมื่นบาท นอกจากนี้ประเทศไทยยังไม่มีระบบแบ่งประเภทความผิดตามความร้ายแรงและไม่มีการกำหนดลำดับชั้นโทษอย่างเป็นกิจจะลักษณะ ทำให้การรวบรวมและเรียบเรียงชั้นโทษมีอุปสรรคมาก โดยชั้นโทษที่รวบรวมได้จากประมวลกฎหมายอาญามีทั้งหมด 71 ชั้น ซึ่งมีจำนวนชั้นมาก และมีชั้นโทษร้ายแรงเกินกว่าร้อยละสามสิบ คือ มีชั้นโทษที่มีโทษประหารชีวิตถึง 9 ชั้น และชั้นโทษที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตถึง 14 ชั้น และมีการทับซ้อนระหว่างชั้นโทษที่มีความร้ายแรงแตกต่างกันเนื่องจากการกำหนดโทษจำคุกชั้นสูงและชั้นต่ำมีฐานและเหตุที่แตกต่างกันมาก และประการสุดท้ายที่เป็นปัญหาสำคัญที่สุดคือ ประเทศไทยยังคงขาดหลักการและหลักเกณฑ์ในการระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนและการลำดับชั้นโทษ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดโทษให้เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน และข้อเสนอในการแก้ไขปัญหากับชั้นของโทษในประมวลกฎหมายอาญาเพื่อเป็นแนวทางแก่ฝ่ายนิติบัญญัติต่อไป ดังนี้

6.1 แก้ไขระวางโทษให้ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดสำหรับความผิดเดิมที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา และกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาความร้ายแรงสำหรับความผิดเพื่อสร้างหลักเกณฑ์สำหรับการบัญญัติความผิดใหม่ในอนาคตทั้งความผิดในประมวลกฎหมายอาญาและความผิดในกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาซึ่งประกอบไปด้วยการแก้ไข 3 ประการ ได้แก่

(1) แบ่งประเภทความผิดอาญาใหม่จากระดับความร้ายแรงของความผิด โดยยกเลิกระบบการแบ่งความผิดเป็นความผิดทั่วไปและความผิดพิเศษ และนำความร้ายแรงของความผิดมาเป็นเกณฑ์การแบ่งประเภทความร้ายแรงของความผิดซึ่งนำต้นแบบการแบ่งระดับความร้ายแรงของความผิดของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้กำหนดความผิดตามระดับความร้ายแรงออกเป็นสามประเภท คือ ความผิดร้ายแรงมาก ได้แก่ ความผิดที่มีโทษ

ประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต และความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ความผิดร้ายแรงระดับกลาง ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงมากกว่าหนึ่งปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงสิบปี และความผิดร้ายแรงน้อย ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกขั้นสูงไม่เกินหนึ่งปี

(2) กำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ประกอบไปด้วย หลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ หนึ่ง กำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาการบัญญัติความผิดอาญา ซึ่งจะเป็นหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้การบัญญัติความผิดอาญาจะต้องเป็นการกระทำที่ร้ายแรงเท่านั้น สอง กำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาความร้ายแรงของความผิด

การกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาการบัญญัติความผิดอาญาประกอบด้วย เงื่อนไขแรก คือ ความผิดที่ควรเป็นความผิดอาญาจะต้องเป็นความผิดที่กระทบต่อศีลธรรมส่วนรวมและการทบทวนความสุขของประชาชน ส่วนความผิดเล็กน้อยไม่รบกวนความสุขหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น ความผิดหมิ่นประมาท หรือความผิดลหุโทษบางประการสมควรยกเลิจากความผิดอาญา เงื่อนไขที่สอง คือ ความผิดที่ควรเป็นความผิดอาญาจะต้องเป็นความผิดที่ไม่สามารถใช้มาตรการหรือสภาพบังคับอื่นได้นอกจากการใช้โทษอาญาเท่านั้น หากสามารถใช้มาตรการอื่นได้สมควรยกเลิจากความผิดอาญา โดยให้พิจารณาใช้มาตรการประการอื่นตามที่เสนอไว้ในหัวข้อ 2.2 เช่น มาตรการทางแพ่ง โทษทางปกครอง ค่าเสียหายเชิงลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือ มาตรการบังคับทางอาญาอื่น

การกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาความร้ายแรงของความผิดประกอบด้วย เงื่อนไข 4 ประการ ได้แก่

เงื่อนไขทางทฤษฎี เช่น ลักษณะของความผิดว่าความผิดนั้นเป็นความผิดเกี่ยวกับเรื่องใด เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เพศ ทรัพย์สิน เป็นต้น สถานะของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ เช่น ความเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้มีอำนาจปกครอง ผู้อ่อนแอ เป็นต้น ลักษณะของการกระทำและพฤติการณ์ประกอบการกระทำ เช่น กระทำโดยทารุณโหดร้าย พฤติการณ์พิเศษประกอบการกระทำ ความเป็นอาชญา เป็นต้น ผลของการกระทำ เช่น ความตาย ความพิการ ความเสียหายต่อบุคคลจำนวนมาก ความเสียหายต่อทรัพย์สินจำนวนมากหรือมีราคาสูง เป็นต้น และองค์ประกอบภายในในการทำความผิด เช่น เจตนา ประมาท เป็นต้น

เงื่อนไขของความสอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนและความสะดวกส่วนระหว่างความร้ายแรงของความผิดและโทษ โดยใช้หลักเรื่องเดียวกันหรือทำนองเดียวกันต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนกัน และความผิดที่คุ้มครองเรื่องหรือจุดประสงค์ที่แตกต่างกันต้องได้รับการคุ้มครองที่แตกต่างกัน

เงื่อนไขของคุณธรรมทางกฎหมายที่อยู่เบื้องหลังความผิด พิจารณาความร้ายแรงจากคุณธรรมทางกฎหมายที่อยู่เบื้องหลังความผิดหากเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นมหาชนย่อมมีความร้ายแรงกว่าคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเอกชน

เงื่อนไขเกี่ยวกับประเภทของความผิด ได้แก่ ความผิดอาญาแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความได้ หากเป็นความผิดอาญาแผ่นดินย่อมมีความร้ายแรงกว่าความผิดที่เป็นความผิดอันยอมความได้

(3) แก้ไขโทษจำคุกและโทษปรับให้ได้สัดส่วนกัน โดยผู้เขียนมีความเห็นสองประการ คือ อันดับแรก การแก้ไขจะต้องแก้ไขโทษจำคุกและโทษปรับให้ได้สัดส่วนกันตามอัตราส่วนปัจจุบันก่อน คือ โทษจำคุกหนึ่งปีให้ใช้โทษปรับสองหมื่นบาท อันดับที่สอง คือ จะต้องมีการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับการปรับในภายหลังให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการกำหนดอัตราปรับที่ค่าคงที่ย่อมเป็นการล้าสมัยและไม่ได้สัดส่วนหากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสภาพสังคมประกอบการกระทำผิดในอนาคต โดยผู้เขียนเห็นว่าควรยกเลิกการกำหนดโทษปรับตายตัวในความผิดที่มีโทษร้ายแรง เช่น โทษประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต และโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป เหมือนกรณีประเทศฝรั่งเศส และควรนำเรื่องการปรับผู้กระทำผิดที่คำนวณตามสภาพเศรษฐกิจและความร้ายแรงของประเทศอังกฤษมาปรับใช้ด้วย

6.2 จัดลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญา โดยดำเนินการ 4 ประการ คือ

(1) ยกเลิกการกำหนดโทษจำคุกขั้นต่ำ คงไว้แต่กำหนดโทษจำคุกขั้นสูง เพื่อแก้ไขปัญหาลำดับโทษที่มีมากและกระจัดกระจาย แก้ไขการทับซ้อนกันของชั้นโทษ และเพื่อช่วยลดปัญหาความไม่ได้สัดส่วนระหว่างโทษและ

ความร้ายแรงของความผิดเนื่องจากจะช่วยให้ผู้พิพากษามีดุลพินิจในการกำหนดโทษให้เหมาะสมได้สัดส่วนเป็นรายกรณี

(2) รวบรวมชั้นของโทษที่มีโทษจำคุกที่อยู่ในระดับเดียวกันให้อยู่ในชั้นเดียวกัน โดยโทษที่กำหนดโทษจำคุก หรือจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ หากมีการกำหนดโทษจำคุกในอัตราเท่ากัน ให้จัดอยู่ในชั้นเดียวกันเพื่อลดความหลากหลายของชั้นโทษ และชั้นโทษที่มีเพียงความผิดเดียวให้ใช้เกณฑ์พิจารณาความร้ายแรงของความผิดในข้อ 1 เพื่อพิจารณาว่าสมควรจัดอยู่ในชั้นโทษใด

(3) จัดลำดับชั้นโทษตามประเภทความร้ายแรงของความผิด โดยกำหนดโครงสร้างออกเป็น 3 หมวดหมู่ คือ ชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงมาก มีโทษประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต และโทษจำคุกชั้นสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงระดับกลาง มีโทษจำคุกชั้นสูงตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงสิบปี และชั้นโทษสำหรับความผิดร้ายแรงน้อย มีโทษจำคุกชั้นสูงไม่ถึงหนึ่งปี

(4) ข้อเสนอการจัดเรียงลำดับชั้นโทษในประมวลกฎหมายอาญา ผู้เขียนขอเสนอให้แบ่งชั้นโทษออกเป็น 15 ชั้นโทษใหญ่ โดยอ้างอิงจากโทษชั้นสูงในชั้นโทษเดิมและไม่ได้เปลี่ยนแปลงระวางโทษชั้นสูงที่กำหนดไว้แล้วในประมวลกฎหมายอาญา ดังนี้ ชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีโทษประหารชีวิต ความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสิบปี ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสิบห้าปี ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสิบปี ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสามปี ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสองปี ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน และความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน

ทั้งนี้ ในชั้นโทษที่มีโทษประหารชีวิต แบ่งออกเป็นชั้นโทษย่อยอีก 3 ชั้นโทษ ได้แก่ ชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีโทษประหารชีวิต ชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกไม่เกินสิบปี และในชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต แบ่งย่อยออกได้อีก 2 ชั้นโทษ ได้แก่ ชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต และชั้นโทษสำหรับความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกไม่เกินสิบปี

6.3 กำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดอาญา หลักเกณฑ์การกำหนดระวางโทษตามหลักความได้สัดส่วนและความร้ายแรงของความผิด หลักเกณฑ์ในการกำหนดชั้นโทษ และกำหนดหน้าที่ให้ฝ่ายนิติบัญญัติต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าวในการกำหนดความผิดอาญาและการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา โดยบัญญัติหลักเกณฑ์และหน้าที่ดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อเป็นหลักประกันแก่หลักความได้สัดส่วนให้เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ และเพื่อให้เกิดการจัดลำดับชั้นโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งจะเป็นแนวทางแก่กฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาให้กำหนดโทษให้อยู่ในลำดับชั้นเดียวกันหรือต่างชั้นกันกับโทษที่กำหนดไว้แล้วในประมวลกฎหมายอาญาเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความร้ายแรงของความผิดนั้น ๆ

บรรณานุกรม

หนังสือ

ภาษาไทย

- คณิต ญ นคร, *พื้นฐานความรู้เกี่ยวกับกฎหมายอาญา* (กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2553).
- กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2559).
- กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2560).
- ณรงค์ ใจหาญ, *กฎหมายอาญา ว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย* (กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2543).
- ดิเรก ควรสมาคม, *การเขียนงานวิจัย วิทยานิพนธ์ การค้นคว้าอิสระทางนิติศาสตร์ และเทคนิคการเขียนบทความวิชาการ* (กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2560).
- ปกป้อง ศรีสนิท, *กฎหมายอาญาชั้นสูง : อาชญากรรม ความรับผิด และโทษอาญา* (กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2559).
- ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, *หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา ภายใต้โครงการสนับสนุนสารสนเทศ เพื่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา* (กรุงเทพฯ, สถาบันพระปกเกล้า 2564).
- สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม, *การกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ ในประมวลกฎหมายอาญา* (กรุงเทพฯ, สถาบันฯ 2551).
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, *ทฤษฎีอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์วิญญูชน 2556).

ภาษาต่างประเทศ

- Beccaria, Cesare and Jeremy Parzen, *On Crimes and Punishments and Other Writings* (edited by Aaron Thomas, Luigi Ballerini, and Massimo Ciavolella, N.p., University of Toronto Press 2008).
- Herbert L Packer, *The Limits of the Criminal Sanction* (California, Stanford University Press, 1968).

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ภาษาต่างประเทศ

- Jesper Ryberg, *The Ethics of Proportionate Punishment: A Critical Investigation* (Library of Ethics and Applied Philosophy, pdf, 2004).

บทความ

ภาษาไทย

- คณิต ญ นคร, 'คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา' (มกราคม 2532) 25, 3 วารสารอัยการ.
- เพลินตา ตันรังสรรค์, 'หลักเกณฑ์การกำหนดโทษอาญาในการตรากฎหมาย' (2561) 1 จุลนิติ [http://digi.library.tu.ac.th.eu1.proxy.openathens.net/journal/0132/15-1-Jan-Feb-2561.pdf?_ga=2.22026 9976.1081299753.1616376460-207531638.1613712569](http://digi.library.tu.ac.th.eu1.proxy.openathens.net/journal/0132/15-1-Jan-Feb-2561.pdf?_ga=2.22026%209976.1081299753.1616376460-207531638.1613712569).

น้ำแท้ มีบุญสร้าง, ‘กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย’ (พฤศจิกายน 2552) 6, 6 จุลินิติ.

โนเกล วอล์เกอร์, อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ และ พรทิพย์ เพ็ชรศิริ, ‘ขอบเขตของกฎหมายอาญา’ (ม.ป.ด. 2520) 9, 3
วารสารนิติศาสตร์ <http://digi.library.tu.ac.th/journal/0022/9-3-2520.pdf?_ga=2.83398229.2129776284.1551060417-1779722688.1547722293>.

ประสิทธิ์ จงวิจิต, ‘ค่าเสียหายเชิงลงโทษ’ (ธันวาคม 2557) 70, 4 บทบัณฑิต <<http://digi.library.tu.ac.th/journal/0072/70-4-DEC-2557.pdf>>.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และปกป้อง ศรีสนิท, ‘การศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการลงโทษ: หลักการลงโทษที่ได้
สัดส่วน กรณีคดียาเสพติดให้โทษ’ (ธันวาคม 2560) 46, 4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาต่างประเทศ

Andrew Ashworth, ‘Prisons, Proportionality and Recent Penal History’ (April 2017) 80, 3 The
Modern Law Review <<https://doi.org/10.1111/1468-2230.12266>>.

Egon Bittner and Anthony M. Platt, ‘The Meaning of Punishment’ (Spring 1966) 2, 1 Issues in
Criminology <<https://www.jstor.org/stable/42909549>>.

วิทยานิพนธ์และรายงานส่วนบุคคล

กมลชัย รัตนสกาวงศ์, ‘ความยินยอมในกฎหมายอาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2523).

เชษฐภัทร พรหมชนะ, ‘การนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับค่าปรับนอกเหนือจากการกักขังแทนค่าปรับ’ (วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2546).

พนิดา อรรถเศรษฐัง, ‘ความผิดอันยอมความได้กับความผิดอาญาแผ่นดิน (ศึกษาตามกฎหมายอาญาสารบัญญัติ)’
(เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาชั้นต้น รุ่นที่ 2 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ
ศาลยุติธรรม 2547).

มนสิชา บุญนาค, ‘การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด’ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2556).

สรภัทร สิริสาพร, ‘ความสำคัญของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ของฝรั่งเศสที่มีต่อ
บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540’
(วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2547).

สหธน รัตนไพจิตร, ‘ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญา
และประมวลกฎหมายอาญา’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527).

ศรีรัตน์ งามนิสัย, ‘หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย’ (วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2550).

เว็บไซต์

ภาษาไทย

ปรานี สุขศรี, ‘หลักกฎหมายทั่วไปในทางปกครองในคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด: ศึกษาหลักความได้
สัดส่วน (Principle of Proportionality) และหลักความเสมอภาค (Principle of Equality)’ (เว็บไซต์
ศาลปกครอง, ม.ป.ป.) <<http://admincourt.go.th/admincourt/site/09articleacademicdetail-1521.html>>.

เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ <<http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/international-human-rights-mechanism/ICCPR.php>>.
 --, <<http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/index.php>>.

ภาษาต่างประเทศ

--‘Punishment - Theories of Punishment’ (JRank, no publication date) <<http://law.jrank.org/pages/9576/Punishment-THEORIES-PUNISHMENT.html>>.

Joanne Cestaro, ‘Types of Criminal Offences in UK: Summary Only, Either Way & Indictable Only’ (Lawtons Solicitors, 11 June 2019) <<https://www.lawtonslaw.co.uk/resources/categories-of-offences/>>.

Nick Titchener, ‘Types of Criminal Sentencing under UK Law’ (Lawtons Solicitors, 16 July 2019) <<https://www.lawtonslaw.co.uk/resources/sentencing/>>.

เอกสารประกอบการสัมมนา

ภาษาไทย

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ‘การจัดแบ่งกลุ่มความผิดและโทษทางอาญา : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ’ (การประชุมระดมความคิดเห็น, ห้องกินรี 2 ชั้น 1 โรงแรมอมารี ดอนเมือง กรุงเทพฯ, 17 มกราคม 2554).

รายงานและเอกสารที่ออกโดยหน่วยงานต่าง ๆ

ภาษาไทย

คณะกรรมการวิสามัญศึกษาการกำหนดอัตราโทษทางอาญา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, รายงานการพิจารณาศึกษาการกำหนดอัตราโทษทางอาญา 2559 <<https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/481708>>.